

Česká zemědělská univerzita v Praze

Institut vzdělávání a poradenství

Katedra celoživotního vzdělávání a podpory studia

**Česká
zemědělská
univerzita
v Praze**

**Vzdělávací program pro pedagogické pracovníky: prevence
užívání návykových látek ve školním prostředí**

Bakalářská práce

Autor: Kristýna Štětinová

Vedoucí práce: PhDr. Lucie Smékalová, Ph.D. et Ph.D.

2021

Zadávací list

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma: Vzdělávací program pro pedagogické pracovníky: prevence užívání návykových látek ve školním prostředí vypracovala samostatně a citovala jsem všechny informační zdroje, které jsem v práci použila a které jsem rovněž uvedla na konci práce v seznamu použitých informačních zdrojů.

Jsem si vědoma že, na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, především ustanovení § 35 odst. 3 tohoto zákona, tj. o užití tohoto díla.

Jsem si vědoma, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím s jejím zveřejněním dle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a to bez ohledu na výsledek její obhajoby.

Svým podpisem rovněž prohlašuji, že elektronická verze práce je totožná s verzí tištěnou a že s údaji uvedenými v práci bylo nakládáno v souvislosti s GDPR.

Ve Stochově dne 21.3.2021

.....

(podpis autora práce)

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí práce PhDr. Lucii Smékalové, Ph.D. et Ph.D. za věnovaný čas, odborné konzultace, poskytnuté informace a připomínky při psaní této práce. Dále bych chtěla poděkovat svým přátelům, rodině a kolegům za neustálou podporu po celou dobu studia včetně psaní bakalářské práce.

Abstrakt

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, jak pedagogičtí pracovníci škol poskytují žákům poradenské služby a jak realizují preventivní programy v oblasti užívání návykových látek ve školním prostředí. Záměrem bakalářské práce bylo zjistit, co by pedagogičtí pracovníci změnili, aby realizovali komplexnější preventivní programy. V teoretické části jsem se zaměřila na oblast vzdělávacích programů, celoživotního učení a vzdělávání, dalšího vzdělávání dospělých, vzdělávání pedagogických pracovníků, poradenské služby ve školách a školských zařízeních, prevence, rizikového chování a závislosti. Pro sběr dat v praktické části byl využit průzkum. Nástrojem průzkumného šetření byl dotazník. Na základě výsledků odpovědí respondentů je patrné, že se pedagogičtí pracovníci věnují preventivním programům v nedostatečné časové dotaci, nespolupracují komplexně s externími odborníky a pro realizaci preventivních aktivit chybí finanční prostředky. Také by respondenti zavedli ve školách možnost testování v případě podezření návykových látek. Závěrem, na základě výsledků průzkumného šetření, byl vytvořen návrh vzdělávacího programu pro pedagogické pracovníky. Náplň obsahu vzdělávacího programu jsou oblasti, které by pedagogičtí pracovníci uvítali pro realizaci komplexnějších preventivních programů.

Klíčová slova

výchovný poradce, metodik prevence, metody primární prevence, školní prostředí, legislativa, specifická prevence, nespecifická prevence

Abstract

The aim of the bachelor's thesis was to ascertain how pedagogical staff provide consultancy services to their students and how they realise preventive programs in the field of substance abuse in the school environment. The purpose of the bachelor's thesis was to find out what pedagogical staff would change in order to implement more complex preventive programs. The theoretical part aimed to educational programs, lifelong learning and education, further adults education, teachers education, consultancy services in schools and school institution, prevention, risk behavior and addiction. A survey was used to data capture in the practical part. A questionnaire was used as a tool for an exploratory survey. Based on the respondents answers results, it seems to be clear that pedagogical staff has a lack of time to engage a preventive programme, do not cooperate comprehensively with external experts and there is a lack funds for the implementation of preventive activities. Respondents would also implement the possibility of testing in schools in case there were suspected addictive substances. Finally, based on the results of the survey, a draft educational program for teachers has been created. The content of the educational program are areas that pedagogical staff would welcome for the implementation of more comprehensive prevention programs.

Keywords

educational counselor, methodology specialist od prevention, methods of primary prevention, school environment, legislation, specific prevention, non-specific prevention

OBSAH

ÚVOD.....	11
TEORETICKÁ ČÁST	13
1 Cíl a metodika.....	13
2 Projekt.....	14
2.1 Definice projektu.....	14
2.2 Trojimperativ projektu	14
2.2.1. Rozsah.....	14
2.2.2. Čas	14
2.2.3. Náklady	15
3 Vzdělávací program.....	16
3.1 Části vzdělávacího programu	16
4 Celoživotní vzdělávání / učení	18
4.1 Formy celoživotního učení.....	18
4.1.1. Formální vzdělávání	18
4.1.2. Neformální vzdělávání.....	18
4.1.3. Informální učení.....	19
5 Vzdělávání dospělých.....	21
6 Další vzdělávání pedagogických pracovníků	23
6.1 Druhy dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků	23
7 Poradenské služby ve školách a školských zařízeních	25
7.1 Právní rámec činnosti školského poradenského zařízení	25
7.2 Účel poradenských služeb.....	25
7.3 Pravidla poskytování poradenských služeb	25
7.4 Poskytování poradenských služeb ve školách.....	26

7.4.1.	Výchovný poradce	26
7.4.2.	Metodik prevence	27
8	Prevence	29
8.1	Co je prevence.....	29
8.2	Druhy prevence	29
8.3	Primární prevence	29
8.3.1.	Specifická primární prevence	30
8.3.2.	Všeobecná primární prevence.....	30
8.3.3.	Selektivní primární prevence	31
8.3.4.	Indikovaná primární prevence	31
8.3.5.	Nespecifická primární prevence	31
8.4	Efektivita primární prevence.....	32
8.5	Sekundární prevence	32
8.6	Terciární prevence.....	32
9	Rizikové chování	33
9.1	Druhy rizikového chování.....	33
9.2	Závislost	33
9.3	Číselné kódy závislostí na návykových látkách.....	34
9.4	Znaky závislosti na návykových látkách.....	34
9.4.1.	Silná touha užívat látku.....	34
9.4.2.	Zhoršené sebeovládání.....	35
9.4.3.	Somatický odvykací stav	35
9.4.4.	Růst tolerance	35
9.4.5.	Zanedbávání jiných potěšení nebo zájmů	36
9.4.6.	Pokračování v užívání přes prokazatelný důkaz škodlivých následků	36

PRAKTICKÁ ČÁST	37
10 Design průzkumného šetření	37
11 Cíl a záměr průzkumného šetření	38
12 Metoda sběru dat.....	39
12.1 Dotazník	39
12.2 Pilotáž.....	39
13 Výběr a charakteristika respondentů.....	40
14 Zhodnocení výsledků dotazníkového šetření.....	41
15 Shrnutí průzkumného šetření	54
16 Vlastní doporučení	56
17 Návrh vzdělávacího programu.....	57
17.1 Cíle vzdělávacího programu	57
17.2 Název vzdělávacího programu	57
17.3 Cílová skupina.....	58
17.4 Příprava vzdělávacího programu.....	58
17.5 Úkoly vedoucího a asistenta programu	59
17.6 Místo a termín konání	60
17.7 Materiální a technické zabezpečení	61
17.8 Počet účastníků.....	61
17.9 Diseminace.....	61
17.10 Lektor	62
17.11 Finanční rozpočet	62
17.12 Harmonogram.....	65
17.12.1. Návykové látky	65
17.12.2. Závislost	65

17.12.3.	Testování	65
17.12.4.	Role metodika prevence a výchovného poradce	66
17.12.5.	Financování preventivních aktivit	66
17.12.6.	Legislativa	67
17.12.7.	Metody prevence	67
ZÁVĚR		69
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ		71
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ		75
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK		76

ÚVOD

Téma bakalářské práce návrh vzdělávacího programu pro pedagogické pracovníky jsem si zvolila, jelikož je toto téma dle Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019-2027 aktuální. Dále aktuálně probíhá akční plán realizace Národní strategie primární prevence rizikové chování dětí a mládeže na období 2019-2021 (Strategie a koncepce, MŠMT, 2021).

Práce pedagogických pracovníků má vliv vzdělávací, ale také výchovný. Právě výchovu ke zdraví by měli pedagogové mládeži předávat, především poradenští pracovníci škol. Výchova ke zdravému životnímu stylu probíhá především formou preventivních programů, kdy podporu realizace školních preventivních programů zajišťuje metodik prevence s pomocí výchovného poradce (Mertin a kol, 2020, s. 41).

V teoretické části práce se zaměřuji na oblast projektu a programu, jelikož tématem je návrh vzdělávacího programu. Zmiňuji se o definici projektu a jeho hlavních částech. Dále uvádím téma vzdělávacího programu, a jaké kroky se pro jeho realizaci musí splnit. Dalším tématem je celoživotní vzdělávání. Tuto oblast zmiňuji, jelikož návrh vzdělávacího programu je určen pro pedagogické pracovníky, kteří mají již určitý stupeň vzdělání, ale dále budou prohlubovat své vědomosti díky dalšímu vzdělávání, tedy neustále se ve svém životě učí a vzdělávají. Jako katedru ve své práci uvádím Katedru celoživotního vzdělávání a podpory studia, což je také důvodem zmínky o celoživotním učení. Dále k tomuto tématu připojuji formy celoživotního vzdělávání.

Dospělí se během svého života neustále zdokonalují, chtějí kariérně růst, získávat nové kvalifikace a kompetence, proto je dalším tématem v teoretické části vzdělávání dospělých. Cílovou skupinou návrhu vzdělávacího programu jsou pedagogičtí pracovníci, což je důvodem tématu další vzdělávání pedagogických pracovníků. Dle zákona č. 563/2004 Sb. uvádím, kdo je pedagogický pracovník a jakou činnost vykonává. Také se zaměřuji na druhy dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.

Účastníci vzdělávacího programu by měli být především metodici prevence a výchovní poradci, proto uvádím poradenské služby ve školách a jejich legislativu, účel poradenských služeb a jejich pravidla poskytování, a kdo poradenskou činnost ve

školách poskytuje. Dále se v této oblasti věnuji tomu, jakou roli poradenští pracovníci ve škole mají a jaké činnosti mají plnit.

Hlavním obsahem vzdělávacího programu jsou metodické postupy pro pedagogické pracovníky v oblasti prevence rizikového chování, proto uvádím téma prevence a její druhy, dále se zaměřuji na efektivnost prevence.

Pedagogičtí pracovníci se ve školách setkávají s problematikou rizikového chování, proto uvádím definici rizikového chování a jeho druhy, dále definici závislosti, druhy a formy závislosti a její znaky.

V praktické části představuji design průzkumného šetření, cíl a záměr průzkumu. Uvádím, jakou metodu pro sběr dat jsem využila a jak ke sběru dat docházelo. Představuji charakteristiku respondentů, proč jsem si zvolila právě tuto cílovou skupinu a jak jsem respondenty oslovovala. Následuje zhodnocení výsledků po sběru dat. Jednotlivě uvádím grafy s výsledky a následnou interpretací. Pro vlastní doporučení, které pramení především z výsledků sběru dat, navrhuji vzdělávací program pro pedagogické pracovníky. Představuji, jaká je hlavní náplň programu, cílovou skupinu a stanovené cíle pro realizaci programu. Dále uvádím jednotlivé kroky pro tvorbu programu, jako je diseminace, materiální a technické zabezpečení, rozdělení jednotlivých úkolů pro organizátory programu, zajištění lektora, zajištění místa konání, stanovení termínu programu, vytvoření finančního rozpočtu a harmonogramu. U samotnému harmonogramu se zaměřuji na jednotlivá témata vzdělávacího programu a zdůrazňuji, na co by se měl lektor při vzdělávání účastníků zaměřit.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Cíl a metodika

Cílem práce bylo popsat vzdělávací program a problematiku návykových látek, včetně jejich užívání. Samotný vzdělávací program má za cíl poskytnout pedagogickým pracovníkům metodické postupy při řešení situací, které vznikají při užívání a distribuci návykových látek ve školním prostředí.

Prostudovala jsem oblasti vybrané problematiky v dostupných informačních zdrojích a průběžně konzultovala s mou vedoucí práce.

Dále jsem vymezila terminologii a deskripci teoretických východisek. Vymezila jsem předmět práce, který se zaměřuje na popis dané problematiky a na vymezení jednotlivých kompetencí školních poradců. Návrh vzdělávacího programu zahrnuje volbu témat: výběr cílové skupiny, náplň a obsah, zajištění materiálního a technického zabezpečení, zajištění lektorů, finanční rozpočet. Pro vzdělávací akci jsou vymezeny určité oblasti témat pro vzdělávání výchovných poradců, metodiků prevence a jiných poradenských pracovníků. Pro účely práce byl zvolen dotazník, který reflektuje působení poradenských pracovníků ve školním prostředí. Následovalo vyvození závěru, soupis literatury, korekce formálních a stylistických náležitostí.

2 Projekt

Návrhy projektů se využívaly již od pradávna. Například při stavbě pyramid, stavbě Velké čínské zdi, nebo stavbě lodí podle Ganttova diagramu. V 60. letech 20. století docházelo k rozvoji technik pro vojenské a kosmické projekty. Velký význam pro tvorbu projektů měl rozvoj internetu a počítačové technologie v 90. letech 20. století (Němejc, 2020).

2.1 Definice projektu

Projekt je soubor činností, kterými směřujeme k dosažení cíle. Má svou dobu trvání, má daný začátek a konec. Pro splnění a úspěšnost projektu je důležité si cíle předem jasně stanovit. Projekt je závislý na svém trojimperativu, tedy na čase, nákladech a rozsahu práce (Němejc, 2020).

2.2 Trojimperativ projektu

2.2.1. Rozsah

Při rozsahu práce je důležitá otázka „Co?“ Tedy, co vše musíme splnit pro dosažení úspěšného projektu. Jsou to především stanovené pracovní činnosti pro jednotlivé členy realizačního týmu. Zde je také důležitá kvalita odvedené práce. Dále je nutné průběžně kontrolovat odvedenou práci, s tím spojené splnění cíle (Němejc, 2020).

2.2.2. Čas

Pánem projektu je čas. Abychom měli jednotlivé časové intervaly pod kontrolou, je důležité si vytvořit harmonogram. Zde jsou důležité otázky „Kdy? Dokdy? Za jak dlouho?“ Harmonogram slouží k uspořádání doby a pořadí plnění úkolů, hlídá nám dobu trvání projektu. Každý projekt má svůj „deadline“ pro splnění a odevzdání. V případě nesplnění této doby je možné požádat o prodloužení termínu, tedy stanovit náhradní datum odevzdání. S tímto případem jsou většinou spojené předem stanovené finanční pokuty (Němejc, 2020).

2.2.3. Náklady

Pro projekt je důležité vytvoření finančního rozpočtu. Zde si stanovujeme náklady a výnosy. V obou případech si klademe otázku „Za kolik?“ Do nákladů řadíme například pořízení materiálu, odměny pracovníkům, cestovné, režijní náklady, jako je poštovné, telefony, dále stravování apod. Do výnosů řadíme např. vstupné, výnos z prodeje, sponzorské dary apod. Finanční rozpočet sestavujeme podle toho, na jaké téma se projekt zaměřuje (Němejc, 2020).

3 Vzdelávací program

Vzdelávací program je pedagogický a vzdelávací dokument, který stanovuje cíle, obsah, rozsah a samotné učivo (Dytrtová, 2021).

Vzdelávací programy v oblasti dalšího vzdelávání slouží lidem především pro jejich kariérní růst. Dále pro jejich seberozvoj, seberealizaci, hledání nové cesty na trhu práce, hledání nových možností, jak kariérně postoupit, například na vyšší pracovní pozici. Mnoho lidí chce své povolání změnit, a proto využije účasti na dané vzdelávací akci. Vzdelávací programy se uskutečňují v mnoha podobách. Ať už v podobě kurzu, semináře, vzdelávací akce, studia, rekvalifikace, školení apod. Tyto možnosti dalšího vzdelávání mohou být jednodenní, či vícedenní.

V České republice je mnoho organizací, které tyto programy nabízejí. Jednou z nich je například Vzdelávací institut Středočeského kraje (dále jen VISK). Tuto organizaci zmiňuji, jelikož jsem zde působila při odborné praxi. VISK je příspěvková organizace, kterou zřizuje Středočeský kraj. Nabízí další vzdelávání pro pedagogické pracovníky, pracovníky ve veřejné správě, pracovníky v sociálních službách, dále nabízí vzdelávání pro seniory a rekvalifikace. Všechny vzdelávací programy musí být schváleny akreditační komisí Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstva vnitra (VISK, 2019).

3.1 Části vzdelávacího programu

Pro vytvoření vzdelávacího programu je důležité zajistit následující části. Tyto jednotlivé kroky slouží k úspěšné realizaci vzdelávacího programu:

- Složení realizačního týmu
- Stanovení cílové skupiny
- Stanovení cílů
- Tvorba obsahu a následné zajištění náplně programu
- Název programu
- Tvorba harmonogramu
- Stanovení termínu konání

- Stanovení počtu účastníků
- Zajištění lektorů
- Zajištění diseminace
- Zajištění materiálního a technického zabezpečení
- Zajištění evaluace
- Tvorba finančního rozpočtu
- Stanovení realizační ceny (Nemějc, 2020).

4 Celoživotní vzdělávání / učení

Celoživotní vzdělávání je součástí dalšího vzdělávání dospělých. Podle strategie, dříve Národního ústavu odborného vzdělávání, nyní Národního pedagogického institutu, je celoživotní učení chápáno jako získávání kvalifikací a kompetencí pro rozvoj kariérního a osobního růstu jedince, kdykoli během celého života (Strategie celoživotního učení, 2007c, s. 86).

„Další vzdělávání probíhá po dosažení určitého stupně vzdělání, resp. po prvním vstupu vzdělávajícího se na trh práce.“ (Strategie celoživotního učení, 2007c, s. 8).

Další institucí, která se zabývá právě dalším vzděláváním, je např. Národní pedagogický institut (NPI). „Národní pedagogický institut ČR vznikl 1.1.2020 sloučením Národního ústavu pro vzdělávání a Národního institutu pro další vzdělávání.“ (NPI, dříve NÚV, 2021).

NPI je vzdělávací zařízení, které poskytuje studia pro získání dalších kvalifikací a kompetencí v oblasti předškolního, základního, středního, vyššího odborného, neformálního, dalšího, jazykové vzdělávání apod. Dále spravuje Národní soustavu kvalifikací (NSK), kurikula, rámcové vzdělávací programy apod (Poslání, NPI, 2021).

4.1 Formy celoživotního učení

4.1.1. Formální vzdělávání

Toto vzdělávání se realizuje především ve školách a je řízeno právními předpisy. Ve většině případů zákonem č. 561/2004 Sb. Formální vzdělávání slouží pro získání po sobě jdoucích stupňů vzdělání, kdy určitý stupeň vzdělání je jedinci prokázán příslušným osvědčením, jako je např. diplom, vysvědčení apod. (Strategie celoživotního učení, 2007c, s. 9).

4.1.2. Neformální vzdělávání

Forma tohoto vzdělávání slouží především pro dosažení nových kompetencí, kvalifikací a schopností. Díky tomu se jedinec může lépe prosadit v pracovním i

osobním životě. Neformální vzdělávání je organizováno mimo vzdělávací systém v určitých institucích, ať už ve firmách jednotlivých zaměstnavatelů, neziskových organizacích, školských zařízeních apod. Podmínkou poskytování neformálního vzdělávání je odborný dohled nad určitými vzdělávacími procesy. Pod odborný dohled se řadí např. lektor, tutor, učitele a jiní. Neformální vzdělávání probíhá prostřednictvím daných vzdělávacích procesů, jako jsou kurzy, rekvalifikace, školení, delší studia, vzdělávací programy apod. (Strategie celoživotního učení, 2007c, s. 9).

Po absolvování neformálního vzdělávání jedinec nezíská žádný další stupeň vzdělání. Absolvent může získat osvědčení či certifikát o absolvování daného druhu vzdělávací akce. K tomu, aby organizace osvědčení mohla vydat, musí mít vzdělávací procesy akreditované, ve většině případů akreditační komisí MŠMT, nebo MV (Richterová, 2020).

Tabulka 1 – Účast neformálního vzdělávání v letech 2007-2016

	Účastníci se neformálního vzdělávání			(%)
	2007	2011	2016	
celkem (25–64 let)	35	35	45	
Pohlaví				
muži	39	35	48	
ženy	31	35	41	
Věk				
18–24 let	x	x	x	
25–34 let	38	39	47	
35–44 let	43	41	50	
45–54 let	40	39	49	
55–64 let	21	20	29	
65–69 let	x	x	x	

Zdroj: ČSÚ, 2018

4.1.3. Informální učení

Podle Bartáka (Smékalová 2020) touto formou učení prochází člověk celý život, a to už od dětství. Informální učení je učení ze zkušenosti jedince. Dochází k němu nesystematicky.

Dochází zde k seberozvoji a sebevzdělávání, ať už díky odborné literatuře, masmédiím, nebo našemu okolí vrstevníků a rodiny. Informální učení nemá kontrolu našich poznatků (Strategie celoživotního učení, 2007c, s. 9). Podnět k samotnému učení si dáváme buďto sami, nebo k němu může dojít i nevědomě.

5 Vzdělávání dospělých

Podle Bartáka (Smékalová, 2020) je struktura pro další vzdělávání dospělých následující:

- školské vzdělávání
- vzdělávání seniorů
- další vzdělávání
 - občanské
 - zájmové
 - další profesní
 - kvalifikační
 - rekvalifikační
 - normativní

Ve větší míře využívají dospělí lidé především rekvalifikační vzdělávání. Rekvalifikace slouží zaměstnancům například pro jejich kariérní postup v zaměstnání, kdy díky rekvalifikaci získají nové kompetence a kvalifikace. Dále rekvalifikace slouží i pro nezaměstnané, kdy se díky absolvování mohou uplatnit na trhu práce (Strategie celoživotního učení, 2007c, s. 46).

Dle zákona o zaměstnanosti, „Rekvalifikací se rozumí získání nové kvalifikace a zvýšení, rozšíření nebo prohloubení dosavadní kvalifikace, včetně jejího udržování nebo obnovování. Za rekvalifikaci se považuje i získání kvalifikace pro pracovní uplatnění fyzické osoby, která dosud žádnou kvalifikaci nezískala. Při určování obsahu a rozsahu rekvalifikace se vychází z dosavadní kvalifikace, zdravotního stavu, schopností a zkušeností fyzické osoby, která má být rekvalifikována formou získání nových teoretických a praktických dovedností v rámci dalšího profesního vzdělávání.“ (§ 108 ods. 1 zákona č. 435/2004 Sb.).

Podle Bartáka (Smékalová 2020) rekvalifikace probíhá formou rekvalifikačních kurzů v dané době. Trvá od několika týdnů do jednoho roku. Rekvalifikační kurzy jsou používány jako nástroj pro snížení nezaměstnanosti v ČR.

Lidé využívají nabídky rekvalifikačních kurzů především od ÚP ČR. V roce 2009 ÚP poskytl rekvalifikaci pro 39 831 uchazečů, kdy 32,3 % si našlo práci do jednoho roku od absolvování kurzu (Průvodce, MPSV, 2010).

Tabulka 2 – Nástroje aktivní politiky zaměstnanosti v roce 2019

Nástroje APZ bez ohledu na zdroje financování	celkem
Veřejně prospěšné práce	11 886
Společensky účelná pracovní místa, vč. SVČ	4 117
Zřízení pracovní místa (PM) pro OZP, vč. SVČ	364
Příspěvek na provoz PM pro OZP a SVČ-OZP	134
Překlenovací příspěvek	5
Příspěvek na zapracování	0
Rekvalifikace celkem	9 561
<i>Zvolené rekvalifikace</i>	5 269
<i>Rekvalifikace</i>	4 292
Mentor	113
Příspěvek na dojížďku *)	691
Příspěvek na přestěhování *)	14
Osoby na APZ celkem	26 885

Zdroj: MPSV, Analýza roku 2019 (2020)

6 Další vzdělávání pedagogických pracovníků

Další vzdělávání pedagogických pracovníků (dále jen DVPP) je systematická činnost vzdělávacích organizací, které poskytují právě možnost dalšího vzdělávání pro pedagogy. Vzdělávání pedagogů navazuje na jejich dosažené vzdělání a poskytuje zisk dalších dovedností, schopností a kompetencí (Rozcestník pro pedagogické pracovníky, NIDV, 2021).

Dle zákona o pedagogických pracovnících, „Pedagogickým pracovníkem je ten, kdo koná přímou vyučovací, přímou výchovnou, přímou speciálně pedagogickou nebo přímou pedagogicko-psychologickou činnost přímým působením na vzdělávaného, kterým uskutečňuje výchovu a vzdělávání na základě zvláštního právního předpisu.“ (§ 2 ods. 1 zákona č. 563/2004 Sb.).

„Přímou pedagogickou činnost vykonává učitel, pedagog v zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, vychovatel, speciální pedagog, psycholog, pedagog volného času, asistent pedagoga, trenér, metodik prevence v pedagogicko-psychologické poradně, vedoucí pedagogický pracovník.“ (§ 2 ods. 2 zákona č. 563/2004 Sb.).

DVPP je zaměřeno na rozvoj pedagogických metod, udržení kvality vzdělávání, rozvoj seberealizace pedagogů a neustálé zdokonalování nejen v oblasti pedagogiky mezi žákem a učitelem, ale také v oblasti psychologie, didaktiky a výchovných činnostech (Rozcestník pro pedagogické pracovníky, NIDV, 2021).

6.1 Druhy dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků

Dle vyhlášky o podmínkách DVPP pro pedagogické pracovníky škol zřizovaných MV, druhy dalšího vzdělávání jsou:

- „a) odborné vzdělávání pedagogických pracovníků
- b) průběžné vzdělávání pedagogických pracovníků
- c) vzdělávání vedoucích pedagogických pracovníků“

(§ 1 vyhlášky č. 1/2006 Sb.).

„Průběžným vzděláváním se pro účely této vyhlášky rozumí získávání nových poznatků z obecné pedagogiky, pedagogické a školní psychologie, teorie výchovy, prevence sociálně patologických jevů, obecné didaktiky a vědních a technických oborů a jejich oborových didaktik a dalších poznatků potřebných pro výkon pedagogické praxe.“ (§ 3 odst. 2 písm. a) vyhlášky č. 1/2006 Sb.).

Všechny druhy DVPP jsou po absolvování ukončené osvědčením (§ 3 odst. 3 vyhlášky č. 1/2006 Sb.).

Dle vyhlášky o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků, druhy DVPP jsou:

- „a) studium ke splnění kvalifikačních předpokladů,
- b) studium ke splnění dalších kvalifikačních předpokladů,
- c) studium k prohlubování odborné kvalifikace“

(§ 1 vyhlášky č. 317/2005 Sb.).

7 Poradenské služby ve školách a školských zařízeních

7.1 Právní rámec činnosti školského poradenského zařízení

Za školská poradenská zařízení se považují pedagogicko-psychologické poradny a speciálně pedagogická centra. Pokud jsou tato zařízení zapsána ve školském rejstříku, musí povinně vykonávat činnosti řízené školským zákonem. Tato zařízení nabízejí poradenskou pomoc, která je řízena zákonem č. 561/2004 Sb., školským zákonem, vyhláškou č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních a vyhláškou č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných (Mertin a kol., 2020, s. 22).

7.2 Účel poradenských služeb

Hlavními účely poradenských služeb ve školách a školských zařízeních jsou:

- Vytváření kvalitního prostředí pro zdravý tělesný a psychický vývoj žáka
- Rozvoj osobnosti žáka
- Rozvoj schopností a zájmů žáka
- Zajištění speciálních potřeb žáka i v případě žáků výjimečně nadaných
- Prevence a řešení vzdělávacích a výchovných obtíží žáka
- Prevence rizikového chování žáka
- Kariérní poradenství pro žáky
- Zajištění kvalitních vzdělávacích podmínek pro žáka
- Zajištění vhodných podmínek pro vzdělávání žákům jiných kultur, či sociálně vyloučených
- Podpora pedagogických i nepedagogických pracovníků (Mertin a kol., 2020, s. 31).

7.3 Pravidla poskytování poradenských služeb

Poradenské služby se poskytují dětem v mateřských školách, žákům základních škol, žákům všech druhů středních škol, tedy žákům středních odborných učilišť, středních

odborných škol, gymnázií, konzervatoří a lyceí. Dále studentům vyšších odborných škol. Služby poradenství mohou využít samotní zákonní zástupci dětí a žáků. Dále tyto služby mohou využít samotní pedagogové. Poradenské služby se všem poskytují bezplatně (Mertin a kol., 2020, s. 32).

Před zahájením poradenské činnosti je potřeba vyplnit a podepsat informovaný souhlas s poskytnutím poradenské služby. Zde se vyplňuje jméno žáka, v případě zákonného zástupce i jeho jméno, uvádí se důvod žádosti, dále žadatel prohlašuje, že je informován o svých právech a povinnostech a je seznámen se všemi náležitostmi spojené s poskytnutím poradenské služby (Mertin a kol., 2020, s. 36).

7.4 Poskytování poradenských služeb ve školách

Tyto poradenské služby ve školách vykonávají pedagogičtí pracovníci, kteří mají danou pedagogickou činnost jako výchovný poradce, školní metodik prevence, školní psycholog, nebo školní speciální pedagog (Mertin a kol., 2020, s. 33).

7.4.1. Výchovný poradce

Podle vyhlášky č. 72/2005 Sb., výchovný poradce plní ve škole funkce poradenské, metodické a informační. Do poradenské činnosti z největší části patří kariérové poradenství. Výchovný poradce vede žáka k volbě vzdělávací cesty. V této oblasti využívá metody jako vedení skupinového či individuálního pohovoru s žákem, šetření zájmů žáka a následná analýza, zjištění preferencí k volbě povolání žáka, zajištění možnosti návštěv IPS ÚP. Do poradenské činnosti dále patří zajištění a podpora speciálních vzdělávacích potřeb pro žáky se SPU, SPUCH či žáky nadané. Do metodické a informační činnosti se řadí pomoc ostatním pedagogickým pracovníkům školy. Výchovný poradce pomáhá ostatním pedagogům s náplní podpůrných opatření pro žáky, s tvorbou a náplní individuálních vzdělávacích plánů jednotlivých žáků a poskytuje rady ohledně vzdělávání žáků nadaných či mimořádně nadaných. K informační činnosti výchovného poradce patří především sdílení informací o činnosti školy, a to ostatním školským a poradenským zařízením. Dále výchovný poradce vede dokumentaci o žácích, kteří využívají poradenské služby ve škole, nebo v jiných poradenských zařízeních. Dále si sám výchovný poradce vede záznamy o

svých činnostech, které poskytuje žákům, nebo pedagogickým pracovníkům (Mertin a kol., 2020, s. 41).

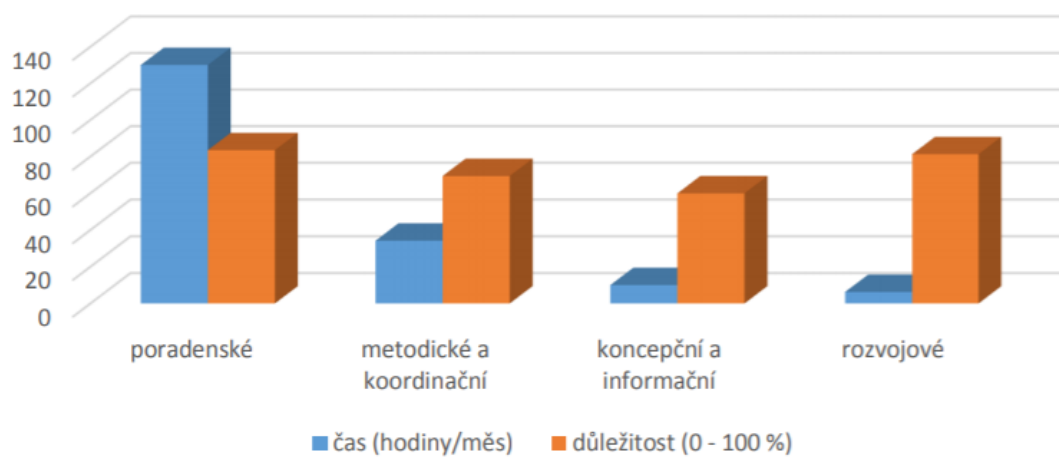
7.4.2. Metodik prevence

Podle vyhlášky č. 72/2005 Sb., metodik prevence plní metodické, koordinační, informační a poradenské činnosti. K metodickým a koordinačním činnostem patří vedení žáků a ostatních pedagogů v oblasti preventivních opatření, jako je prevence rizikového chování, tvorba, kontrola a evaluace při realizaci minimálního preventivního programu školy. Dále, v případě projevů, odstranění rizikového chování různých forem. K dalším činnostem patří individuální a skupinová spolupráce s žáky, kteří projevují znaky rizikového chování, integrace žáků, prevence přijímání odlišností ostatních žáků, tedy prevence rasizmu a xenofobie, dále spolupráce s jinými institucemi, které se zaměřují na prevenci rizikových chování, jako jsou preventivní, terapeutická, krizová pracoviště apod. K informačním činnostem se řadí především poskytování evidence spolupracovníků v oblasti prevence rizikového chování, jako jsou střediska výchovné péče, zdravotnická zařízení, Policie ČR, centra krizové intervence, jednotliví odborníci apod. Další informační činností je získání a předávání odborných informací, zajištění a propagace preventivních programů a projektů, zajištění metod specifické primární prevence. Dále vedení dokumentace činností metodika prevence a následná interpretace výsledků (Mertin a kol., 2020, s. 42).

K poradenské činnosti se váže šetření žáků s projevy rizikového chování a následná konzultace s nimi, popř. jejich zákonnými zástupci. Dále jako poradce spolupracuje s třídními učiteli a informuje je o možných znacích rizikového chování a zajišťuje integraci mezi žáky a učiteli. Pokud metodik prevence vykonává ve škole i přímou pedagogickou činnost, musí mu být snížen týdenní rozsah jeho přímé pedagogické činnosti (Mertin a kol., 2020, s. 27).

Z důvodu kombinace práce metodika prevence a přímé pedagogické činnosti chybí časová dotace pro komplexnější a efektivnější preventivní programy a poradenství ve školách. Kdy vybraní metodici prevence uvádí důležité oblasti prevence a kolik času jim věnují, uvádí graf níže.

Graf 1 – Vztah času věnovaného aktivitám a důležitosti aktivit

Zdroj: NPI, dříve NÚV, Mapování činnosti metodiků prevence (2015, s. 13)

8 Prevence

8.1 Co je prevence

Klinika adiktologie (2019) cituje Miovského, který za prevenci považuje soubor činností, které mají zajistit zamezení, nebo snížení výskytu rizikového chování. Hlavním indikátorem pro zavedení prevence je užívání návykových látek.

V oblasti prevence MŠMT zodpovídá za činnosti jako tvorba obsahu prevence rizikového chování pro cílové skupiny v oblasti školství a tělovýchovy, tvorba metodických pokynů pro prevenci, tvorba legislativy v oblasti problematiky prevence rizikového chování, tvorba strategií a akčních plánů pro preventivní programy a následný dohled na ně, příprava dotační politiky, vyhlašování dotačních programů, spolupráce s realizátory preventivních programů a s metodiky prevence, certifikace preventivních programů, zajištění podkladů pro realizaci efektivní primární prevence, analýza a evaluace preventivních programů (Prevence, MŠMT, 2021).

8.2 Druhy prevence

Podle WHO (Švec a kol., 2007, s. 16) se prevence dělí na:

- Primární
 - Specifická
 - Nespecifická
- Sekundární
- Terciární

8.3 Primární prevence

Klinika adiktologie (2019) cituje MŠMT, které za primární prevenci považuje výchovu žáka ke zdravému životnímu stylu, zdravému a nerizikovému sociálnímu chování a zvládání zátěžových situací během života.

Podle Švece a kol. (2007, s. 16) je hlavním cílem primární prevence zamezit jakémukoli kontaktu s návykovou látkou, nebo alespoň kontakt oddálit na co nejdelší

dobu. V tomto případě s tímto tvrzením nemohu úplně souhlasit. Já osobně bych za cíl považovala jen absolutní zamezení kontaktu s jakoukoli návykovou látkou. Pokud se žák na základní škole vyhne kontaktu s návykovou látkou a později, například při přestupu na střední školu, svůj pohled na tuto problematiku změní – tedy začne být minimálně experimentátorem, považovala bych primární prevenci, která v rámci preventivních programů probíhala, za neefektivní.

Cílovou skupinou primární prevence jsou především děti, žáci a studenti, kteří se s návykovou látkou do kontaktu nikdy nedostali a neprokazují žádné znaky ani jevy všech forem rizikového chování (Klinika adiktologie, 2019).

„Oba základní typy prevence (specifická i nespecifická) mají v celém systému předcházení rizikovému chování důležitou roli. Školní metodik prevence by se v rámci své náplně práce měl věnovat především školské primární prevenci rizikového chování.“ (Školský portál pardubického kraje, 2017, s. 8).

8.3.1. Specifická primární prevence

Podle MŠMT Martanová (Školská primární prevence, NPI dříve NÚV, 2014) uvádí význam specifické prevence. Specifická primární prevence se zaměřuje na konkrétní formy projevů rizikového chování. Působí se zde cíleně, tedy specificky. Z pohledu specifčnosti dělíme specifickou prevenci do tří oblastí, a to především z pohledu pro jakou cílovou skupinu je prevence určena a do jaké míry je cílová skupina ohrožena z pohledu rizikového chování

8.3.2. Všeobecná primární prevence

Podle Školského portálu pardubického kraje (2017, s. 7) je faktorem všeobecné primární prevence věk cílové skupiny. Ve většině případů se jedná o děti a mládež. Podle Černého (Školská primární prevence, NPI dříve NÚV, Martanová, 2014) se cílové skupiny nedělí na to, jak riziková cílová skupina je. Program všeobecné prevence se uskutečňuje skupinově, nikoli individuálně. Preventivní program realizuje škola s pomocí metodika prevenci a může využít pomoci dalších odborníků se specifickými dovednostmi, jako jsou policisté, lékaři, záchranáři apod.

8.3.3. Selektivní primární prevence

Podle Školského portálu pardubického kraje (2017, s. 8) je faktorem selektivní prevence již zaznamenání výskytu rizikového chování. Cílová skupina je tedy vybrána podle projevů rizikového chování. Podle Galla a kol. (Školská primární prevence, NPI dříve NÚV, Martanová, 2014) se cílová skupina vyznačuje z pohledu jejich biologických, psychologických, sociálních a rizikových faktorů, dále můžeme pozorovat, kde cílová skupina bydlí nebo v jakých sociálních podmínkách žijí. Jedná se například o děti alkoholiků, či drogově závislých, děti žijící v nevhodných podmínkách apod.

Podle Černého (Školská primární prevence, NPI dříve NÚV, Martanová, 2014) se prevence realizuje skupinově, ale také individuálně. Na realizaci preventivního programu pro tyto cílové skupiny by se měli podílet již více specializovaní odborníci, jako například adiktolog, psycholog apod.

8.3.4. Indikovaná primární prevence

Podle Školského portálu pardubického kraje (2017, s. 8) se indikovaná prevence věnuje cílové skupině, u které vznikají, nebo se rozvíjí formy rizikového chování. Podle EMCDDA je důležité cílovou skupinu pozorovat, diagnostikovat a následně indikovat. Kdy k tomuto procesu využíváme nástroje, jako je dotazník, screening apod. Cílem indikované prevence je především snížit následky užívání návykových látek. Dle Černého (Školská primární prevence, NPI dříve NÚV, Martanová, 2014) se indikovaná prevence realizuje skupinově, nebo individuálně. Pro realizaci preventivního programu je důležitý odborný dohled a samotné dodržení náplně programu v co nejefektivnější míře. Proto je důležité, aby samotný program vedl odborník s minimálně dvouletou praxí v oblasti adiktologie, psychologie nebo speciální pedagogiky.

8.3.5. Nespecifická primární prevence

Při nespecifické primární prevenci se v rámci preventivních programů realizují především jednorázové akce, jako například sportovní akce, divadelní představení

apod. Cíl nespecifické prevence je rozšířený a všeobecný, především vést děti a mládež ke zdravému životnímu stylu (Školský portál pardubického kraje, 2017, s. 8).

Podle MŠMT (Programy primární prevence, NPI dříve NÚV, Martanová, 2014) nespecifickou prevenci mají zajišťovat především zájmové, sportovní a volnočasové organizace. Jejich úkolem je děti a mládež vychovávat ke zdravému rozvoji osobnosti a k vedení odpovědnosti za své činy a jednání.

8.4 Efektivita primární prevence

Aby byl hlavní cíl primární prevence naplněn, tedy aby se předešlo užívání návykových látek, včetně tabáku a alkoholu, měl by být preventivní program co nejeftivnější. Program primární prevence by tedy měl začít pro cílovou skupinu v nejmladším věku a postupně prevenci věku přizpůsobovat, náplní programu by mělo být dosažení dovedností pro udržení zdravého životního stylu. Program by měl obsahovat pozitivní aktivizační metody, v programu by se mělo objevit téma legálních i nelegálních drog, program by měl být dlouhodobý a měl by se opakovat. V preventivních programech je dobré využít co nejvíce strategií, včetně spolupráce s rodiči (Nešpor, 2018, s. 220).

8.5 Sekundární prevence

Cílovou skupinou sekundární prevence jsou lidé, kteří s návykovou látkou do kontaktu přišli. Jsou buď experimentátoři, nebo pravidelní uživatelé. Cílem sekundární prevence je zamezit užívání návykových látek a předejít tak dalším rizikům. V této fázi realizují prevenci odborníci z oblasti adiktologie, psychoterapie a lékařství (Švec a kol., 2007, s. 18).

8.6 Terciární prevence

Cílovou skupinou terciární prevence jsou již drogově závislí. Cílem této prevence je zamezit předávkování, snížit výskyt možných zdravotních komplikací a zamezit dalšímu užívání drog. Terciární prevence se zabývá také resocializací závislých, tedy

„znovuzačlenění“ do normální společnosti. Tato prevence se realizuje v léčebnách a jiných klinikách adiktologie pod dohledem odborníků (Švec a kol., 2007, s. 17).

9 Rizikové chování

Podle Miovského a kol. (Klinika adiktologie, 2019) „Pojmem rizikové chování rozumíme takové chování, v jehož důsledku dochází k prokazatelnému nárůstu zdravotních, sociálních, výchovných a dalších rizik pro jedince nebo společnost.“ Dříve se pojem „rizikové chování“ uváděl jako patologický jev. Dnes tomu tak již není. Rizikové chování může podléhat vědeckému výzkumu a také lze rizikové chování omezit pomocí preventivních a léčebných metod.

9.1 Druhy rizikového chování

Podle Miovského a kol. (Klinika adiktologie, 2019) se uvádí devět oblastí typologie rizikového chování:

- Záškoláctví
- Šikana a extrémní projevy agrese
- Rizikové sporty a rizikové chování v dopravě
- Rasismus, xenofobie
- Negativní působení sekt
- Sexuální rizikové chování
- Prevence v adiktologii
- Spektrum poruch příjmu potravin
- Poruchy a problémy spojené se syndromem CAN

9.2 Závislost

WHO vytvořila klasifikaci nemocí, ve které uvádí definici závislosti. „Syndrom závislosti je skupina fyziologických, behaviorálních a kognitivních fenoménů, v nichž má užívání nějaké látky nebo třídy látek u daného jedince mnohem větší přednost před jiným jednáním, kterého si kdysi cenil více, syndrom závislosti je touha brát psychoaktivní látky, alkohol nebo tabák.“ (Nešpor, 2018, s. 18).

Podle 10. revize klasifikace nemocí se syndrom závislosti označuje kódem F1x.2, kdy na místo x se vždy doplňuje právě užívaná látka. Stanovení diagnózy závislosti by se mělo udělit, jestliže během jednoho roku určitý jedinec projevil třikrát a více nějaké jevy závislosti (Nešpor, 2018, s. 18).

9.3 Číselné kódy závislosti na návykových látkách

F10.2 – Závislost na alkoholu

F11.2 – závislost na opiátech

F12.2 – závislost na kanabinoidech (látky v rostlinách konopí)

F13.2 – závislost na sedativech nebo hypnoticích (tlumící látky)

F14.2 – závislost na kokainu

F15.2 – závislost na stimulantcích (včetně kofeinu a pervitinu)

F16.2 – závislost na halucinogenech (podle MDMA např. „extáze“)

F17.2 – závislost na tabáku

F18.2 – závislost na organických rozpouštědlech

F19.2 – závislost na několika látkách a psychoaktivních látkách

(Nešpor, 2018, s. 20).

9.4 Znaky závislosti na návykových látkách

9.4.1. Silná touha užívat látku

V tomto případě se nejčastěji užívá pojem „bažení“. Již v roce 1955 se WHO dohodla na samotné definici bažení. Bažení se jedinci spouští jak vnitřně, tak zevně. Zevně jedince ovlivňuje samotné rizikové prostředí, vnitřně ho může ovlivnit únava, nuda, vztek apod. Velkým následkem bažení je zhoršené nebo nekontrolovatelné sebeovládání. Jedinec nemá kontrolu nad svým jednáním, je oslabený ve schopnostech myšlení a rozhodování. Jedinec ve fázi bažení ztrácí reflex a postřeh. Další známkou bažení může být zvýšená tepová frekvence, nebo vyšší aktivita potních žláz. U některých závislostí se může spustit četnější slinění (Nešpor, 2018, s. 22).

9.4.2. Zhoršené sebevládní

Jedinec ztrácí kontrolu především nad svými emocemi. Nevnímá své tělo především po psychické stránce. Odkládá životní problémy, tím se snaží vymanit stresu. Jedinec nemá schopnost sebeuvědomění, což souvisí s dlouhodobým vyčerpání těla (Nešpor, 2018, s. 23).

Bažení a sebevládní spolu úzce souvisí, jelikož právě bažení může sebevládní ovlivnit. Někdo touhu po užití návykové látky popírá, anebo dlouho potlačuje, což může vyvolat silný psychický otřes a následně bažení stejně propukne (Nešpor, 2018, s. 24).

Zhoršené sebevládní je klíčovým znakem závislosti. Pro zjištění tohoto znaku se využívají otázky typu: „Vzali jste si někdy více návykové látky, než jste chtěli? Užili jste návykovou látku i v situaci, kdy jste původně nechtěli?“ (Nešpor, 2018, s. 25).

9.4.3. Somatický odvykací stav

Pokud chce jedinec sám od sebe přestat užívat návykové látky dochází ve většině případů ke špatnému tělesnému stavu. Jedinec nátlak na svůj zdravotní stav nevydrží a znovu podlehne. K odvykacímu stavu patří např. bolest hlavy, zvracení, křeče v břiše, epileptické záchvaty, nespavost, třes, halucinace, výtok z nosu, bolesti svalů a křeče, nadměrná spavost, opakované pocení, zúžení zornic, paranoidní představy, zvýšená chuť k jídlu apod. Při smíšení těchto odvykacích stavů může dojít až k sebevraždě (Nešpor, 2018, s. 26).

9.4.4. Růst tolerance

Tělo si postupně zvyká na návykovou látku a potřebuje větší dávku pro dosažení stejného nebo silnějšího účinku. Zvýšená tolerance návykové látky může vznikat díky slabší reakci nervové soustavy, nebo tělo rychleji odbourává návykovou látku, především játra a ledviny. Růst tolerance odborníci zjišťují po kladení následujících otázek: Po jakém množství dávky se cítíte spokojeně a cítíte účinky po užití návykové látky? Na tuto otázku odpoví každý rozdílně, jelikož každé tělo se s látkou vyrovnává jinak a také si každý jedinec pod pojmem „nástup účinku“ představuje něco jiného (Nešpor, 2018, s. 29).

9.4.5. Zanedbávání jiných potěšení nebo zájmů

Aby člověk mohl přijít do kontaktu s návykovou látkou co nejvíce a v minimálních pauzách, zanedbává své ostatní oblasti soukromého i pracovního života. Toto je nejčastější známka závislosti. Tento projev závislosti je opět úzce spojen právě s bažením. Závislí jedinci mají harmonogram dne monotónní. Den začíná fází, jak návykovou látku sehnat, v některých případech začíná, jak si na dávku vydělat. Po získání nastává aplikace dávky, následuje prožití návykové látky a končí setrváním a čekáním na další den. V tomto případě závislí ztrácí jakýkoli zájem o své koníčky, které měli, mizí zájem o práci a v nejhorších případech také o rodinu (Nešpor, 2018, s. 31).

9.4.6. Pokračování v užívání přes prokazatelný důkaz škodlivých následků

Závislí užívají návykové látky i přesto, že si jsou vědomi zdravotních komplikací. Vědí, že si ničí orgány jako játra, ledviny apod. Vědí, že se ničí tělesně i duševně, i když prodělají žloutenku různých typů, pokračují v užívání nadále. Závislí nejednají správně podle norem a zásad dobrého chování, lžou svým blízkých, kradou, podvádějí, ničí duševně své blízké i kolegy v práci, opět si toho jsou vědomi, ale touha po užití návykové látky je silnější. Opět je zde spojitost s bažením (Nešpor, 2018, s. 32).

PRAKTICKÁ ČÁST

10 Design průzkumného šetření

Pro zpracování praktické části jsem použila průzkumné šetření.

Nástrojem průzkumného šetření je dotazník.

Na základě průzkumu jsem nejdříve oslovila mnou vybrané ředitele a pedagogické pracovníky základních škol, středních odborných škol, gymnázií a odborných učilišť ve Středočeském kraji. Respondenty jsem oslovila pomocí elektronické pošty, zda jsou ochotni vyplnit dotazník pro zpracování mé bakalářské práce.

Respondenty jsem oslovila s otázkami týkající se poradenské činnosti v jednotlivých školách.

K distribuci dotazníku docházelo v období měsíce únor.

Návratnost odpovědí je 83 %, kdy z 18 pedagogických pracovníků škol odpovědělo 15.

Po utřídění dat zůstaly všechny zodpovězené dotazníky platné. Všechny otázky byly zodpovězeny, kromě jedné. Kdy 1 respondent neodpověděl na 1 otázku jednoznačně.

11 Cíl a záměr průzkumného šetření

Cílem šetření je zjistit, zda pedagogičtí pracovníci škol poskytují poradenské služby žákům jednotlivých škol a jaké metody pro prevenci rizikového chování ve školách využívají.

Záměrem je zjistit, jaké možnosti pedagogičtí a poradenští pracovníci škol postrádají pro komplexnější preventivní program. Jaké metody pro preventivní program využívají a jaké metody testování, v případě podezření užívání návykových látek, školy využívají. Záměrem, na základě těchto zjištění, je vytvořit vzdělávací program pro pedagogické, především poradenské pracovníky škol.

12 Metoda sběru dat

12.1 Dotazník

Dotazník je metoda kvantitativního průzkumu. Je vhodný pro hromadný zisk dat a odpovědí. Otázky se kladou písemně nebo elektronicky. Výhodou dotazníkového šetření je zisk informací od více respondentů v krátké době. Před ostrým použitím dotazníku je důležité sjednotit otázky do sekcí podle předem stanoveného cíle (Miller a Němejc, 2014, s. 16).

Na začátku dotazníku se respondentům představuji, uvádím, k čemu dotazník slouží, jaká cílová skupina je pro dotazník určena, jaké jsou jeho cíle a komu poslouží zpětná vazba.

Dotazník se skládá z 13 otázek, kdy dotazník má otázky uzavřené a otevřené. 4 otázky mají možnost více odpovědí, včetně možnosti otevřené odpovědi. 8 otázek má možnost pouze jedné odpovědi. 1 otázka je zcela otevřená a slouží pro vyjádření názoru.

12.2 Pilotáž

Před ostrým použitím dotazníku se provedla pilotáž. Ta se uskutečnila na základě zhlédnutí a kontroly mé vedoucí práce. Část položek jsem upravila a pozměnila. K úpravě došlo z důvodu, aby byl dotazník zcela srozumitelný a aby otázky směřovaly k předem stanovenému cíli.

13 Výběr a charakteristika respondentů

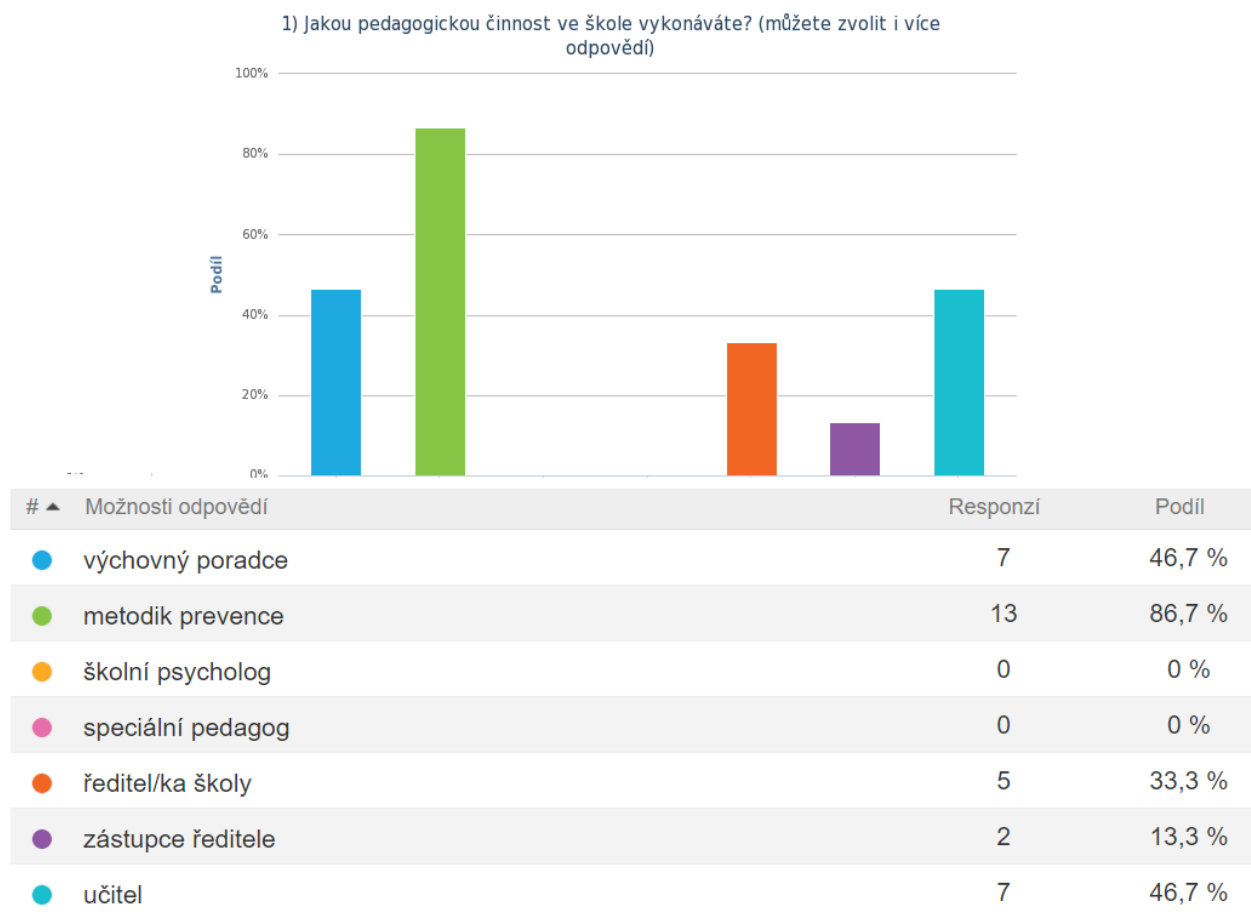
Respondenty jsou pedagogičtí pracovníci základních a středních škol.

Pro sběr odpovědí jsem respondenty vybírala spíše náhodně. Zaměřila jsem se na pedagogické pracovníky škol z mého okolí, tedy školy ve Středočeském kraji. Dále jsem pro oslovení využila kontakty na webových stránkách jednotlivých škol.

Respondentů je celkem 15, kdy se ovšem nedá určit, kolik z nich je jen výchovných poradců, metodiků prevence, ředitelů škol apod. Jelikož na každé škole mají pedagogičtí pracovníci jinou funkci. V určité škole plní ředitel pedagogickou činnost a zároveň poradenskou činnost, jako metodik prevence. Ve většině případů výchovný poradce plní i funkci metodika prevence a zároveň vykonává přímou pedagogickou činnost.

14 Zhodnocení výsledků dotazníkového šetření

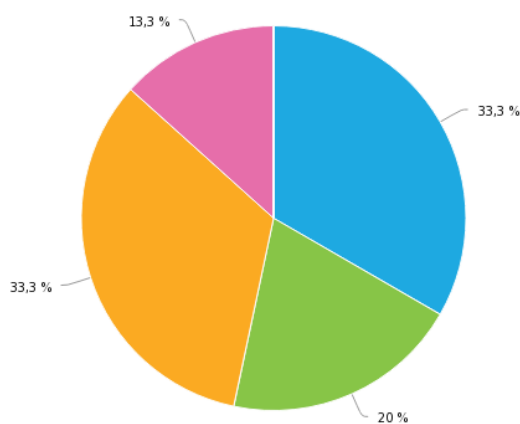
Graf 2 – Odpovědi na otázku č. 1

Na otázku č. 1 odpověděli nejvíce pedagogičtí pracovníci, kteří plní funkci metodika prevence (86,7 %). Mezi respondenty není žádný speciální pedagog ani školní psycholog.

Graf 3 – Odpovědi na otázku č. 2

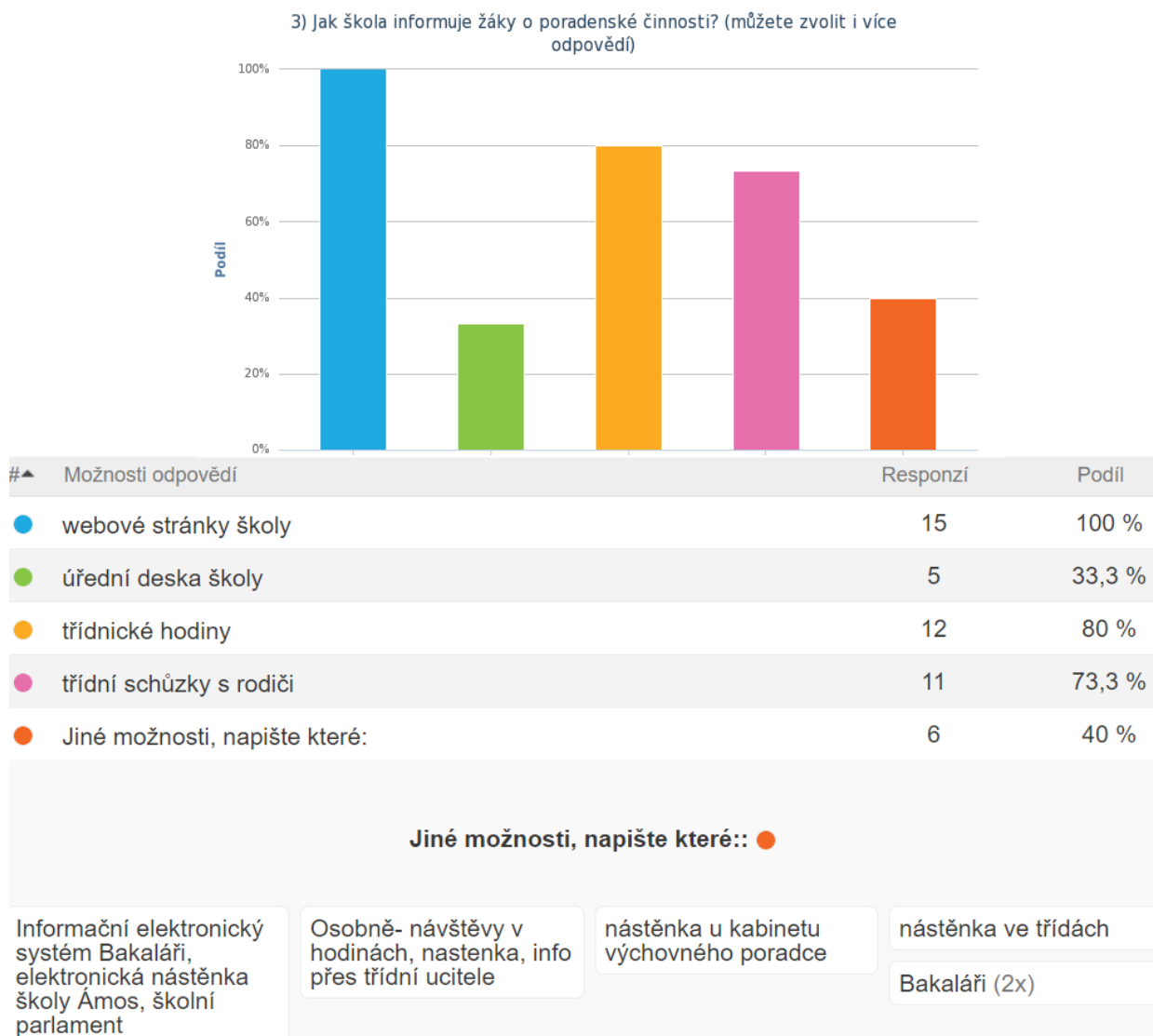
2) Na jakém druhu školy pracujete?

# ▲	Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
●	základní škola	5	33,3 %
●	střední odborné učiliště	3	20 %
●	střední odborná škola	5	33,3 %
●	gymnázium	2	13,3 %
●	lyceum	0	0 %
●	konzervatoř	0	0 %

Nejvíce odpověděli respondenti pracující na základní, nebo střední odborné škole. Celkem tvoří 66,6 % odpovědí. Ze škol, jako je lyceum a konzervatoř není žádný respondent.

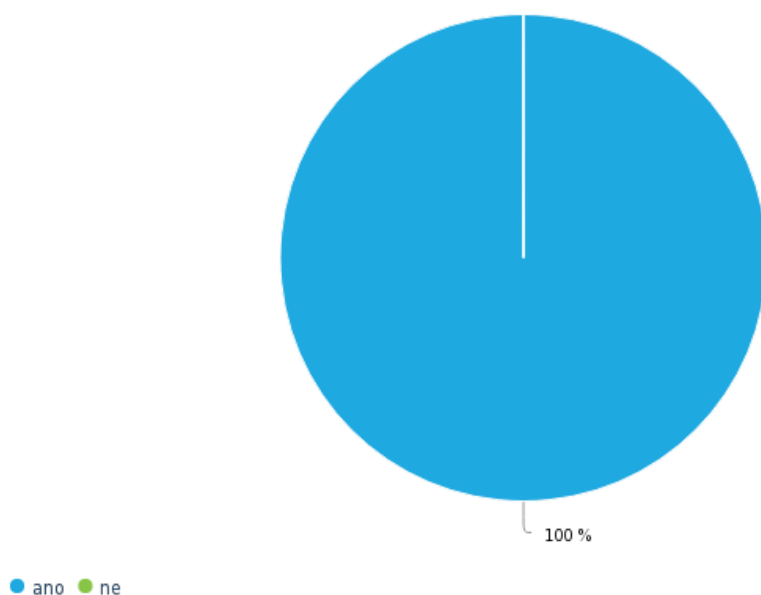
Graf 4 – odpovědi na otázku č. 3

Všichni dotazovaní využívají webové stránky školy jako informační zdroj pro poskytování poradenské činnosti. Dále nejvíce (80 %) využívají třídnické hodiny. Z možnosti jiných odpovědí bylo nejčastěji odpovězeno systém Bakaláři a informační nástěnka. Osobní sdělení o poskytování poradenské činnosti využívá pouze jeden respondent.

Graf 5 – Odpovědi na otázku č. 4

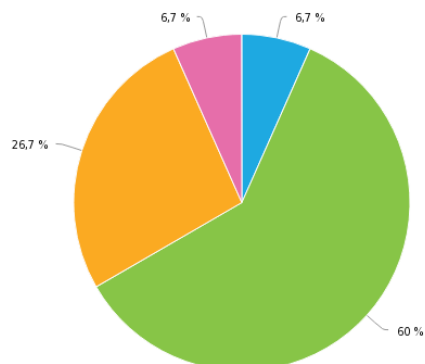
4) Realizuje škola program primární prevence užívání návykových látek?

Všichni respondenti odpověděli ano. Důvod 100% odpovědi „ano“ je s největší pravděpodobností z důvodu povinné realizace minimálního preventivního programu ve školách.

Graf 6 – Odpovědi na otázku č. 5

5) Spolupracuje škola, v rámci preventivního programu užívání návykových látek, s externími odborníky?

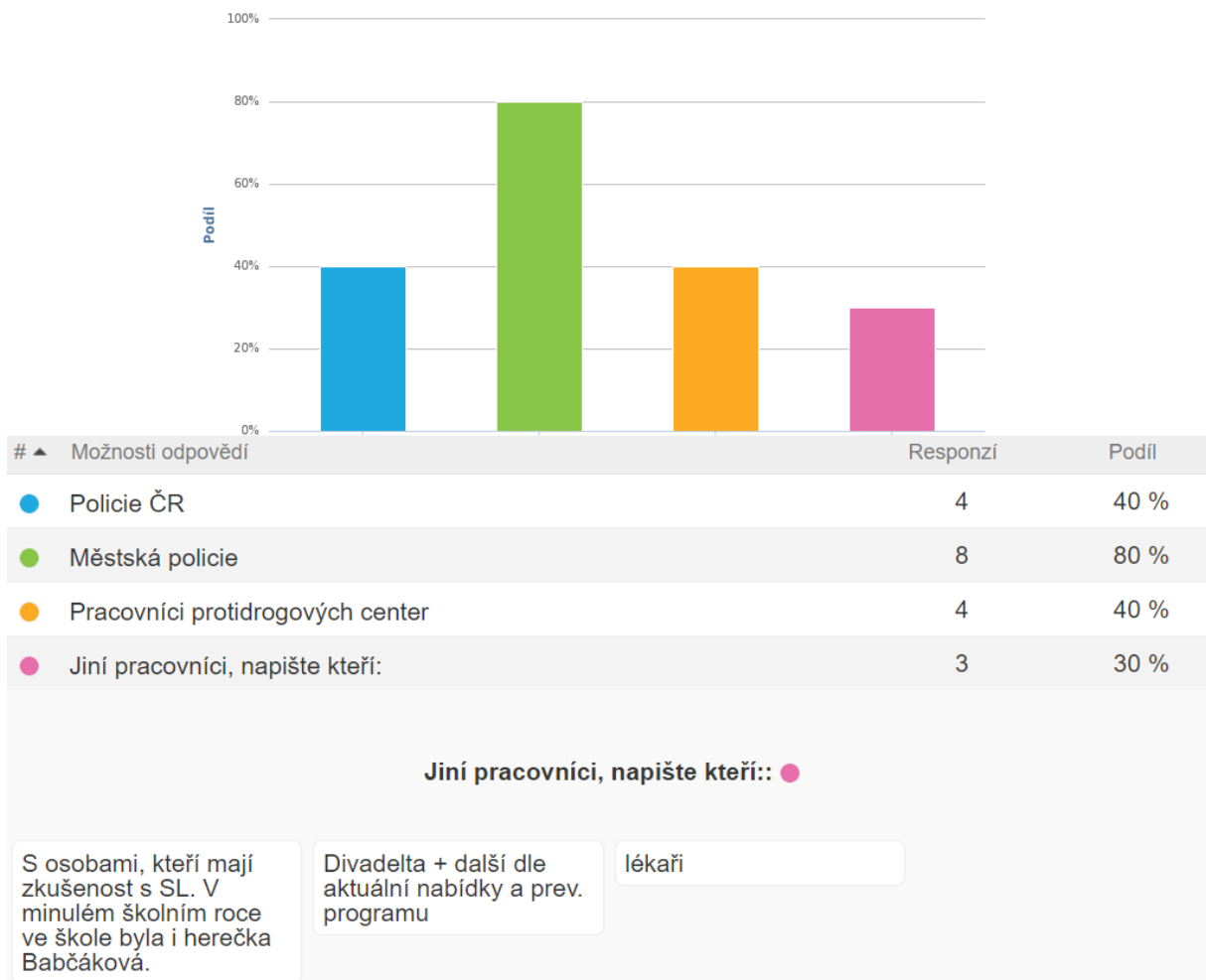

# ▲ Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
ano	1	6,7 %
spíše ano	9	60 %
spíše ne	4	26,7 %
ne	1	6,7 %

Pouze 1 respondent odpověděl, s plným přesvědčením, že ve škole spolupracují v rámci prevence s odborníky. Nejvíce respondentů (60 %) uvedlo odpověď spíše ano. 1/3 respondentů s odborníky, v rámci prevence ve školách, komplexně nespolupracuje.

Graf 7 – Odpovědi na otázku č. 6

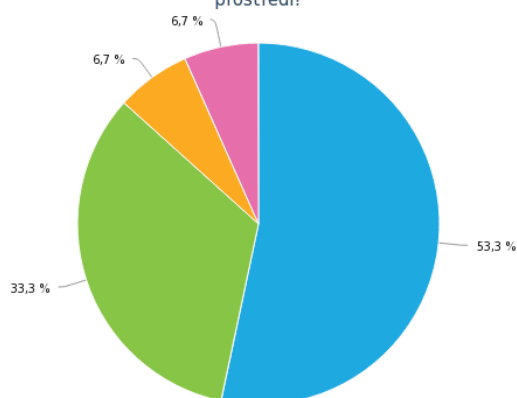
6) Pokud jste na otázku č.5 odpověděli/a ANO, SPÍŠE ANO, prosím zaškrtněte, s kterými odborníky škola spolupracuje.

Respondenti, kteří spolupracují s odborníky, nejvíce spolupracují s městskou policií (80 %). Z jiných odborníků respondenti uvedli lékaře pouze 1x. Z ostatních odborníků 1 škola spolupracuje i se známými osobnostmi.

Graf 8 – Odpovědi na otázku č. 7

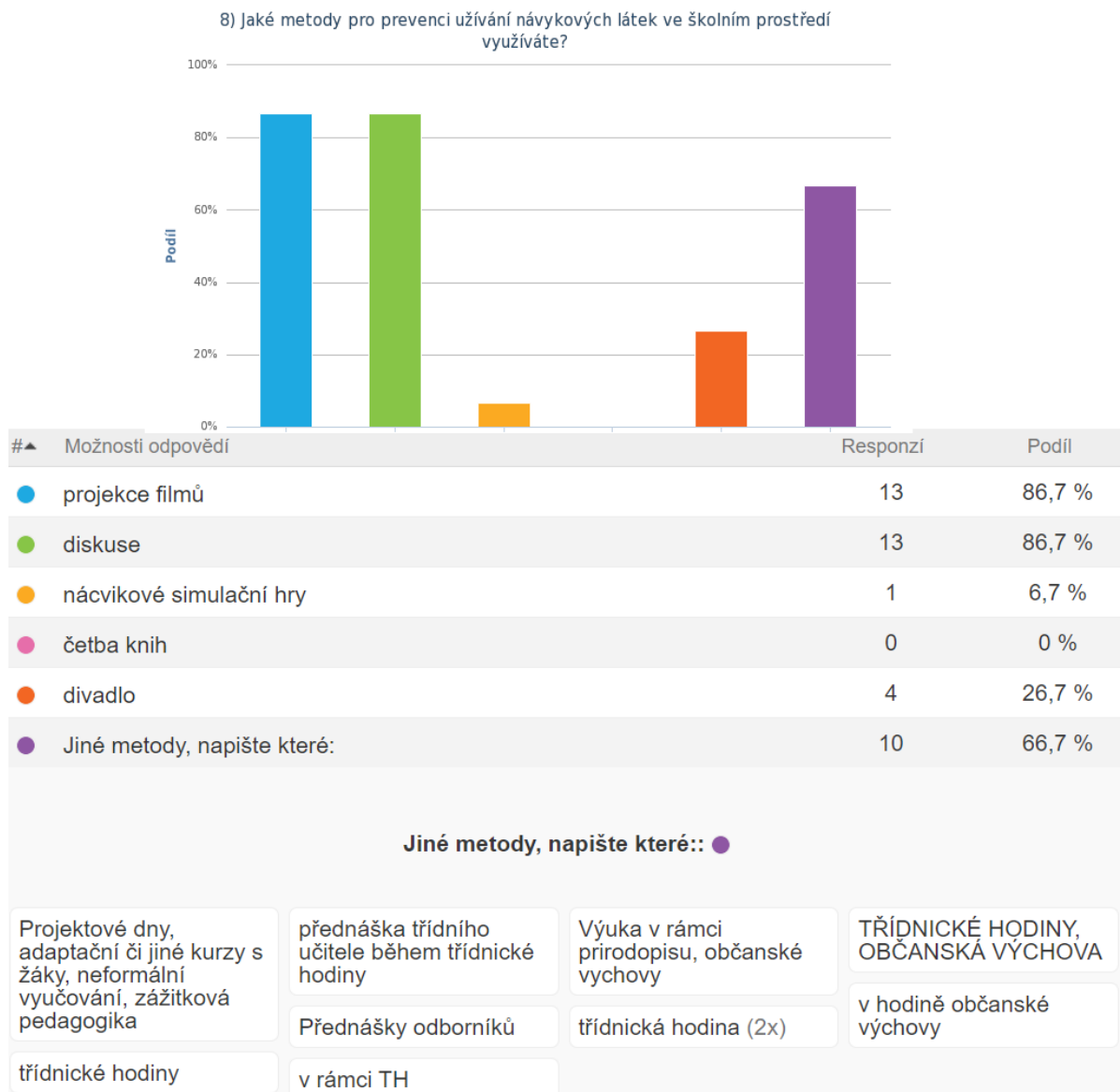
7) Jak často se s žáky věnujete prevenci užívání návykových látek ve školním prostředí?

#▲	Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
●	1-3 vyučovací hodiny ve školním roce	8	53,3 %
●	4-6 vyučovacích hodin ve školním roce	5	33,3 %
●	7-9 vyučovacích hodin ve školním roce	1	6,7 %
●	10 a více vyučovacích hodin ve školním roce	1	6,7 %

Více než polovina respondentů odpověděla, že se prevenci užívání návykových látek věnují v časové dotaci 1-3 vyučovací hodiny za školní rok. Pouze v 1 škole se věnují 10 a více vyučovacích hodin za školní rok prevenci užívání návykových látek.

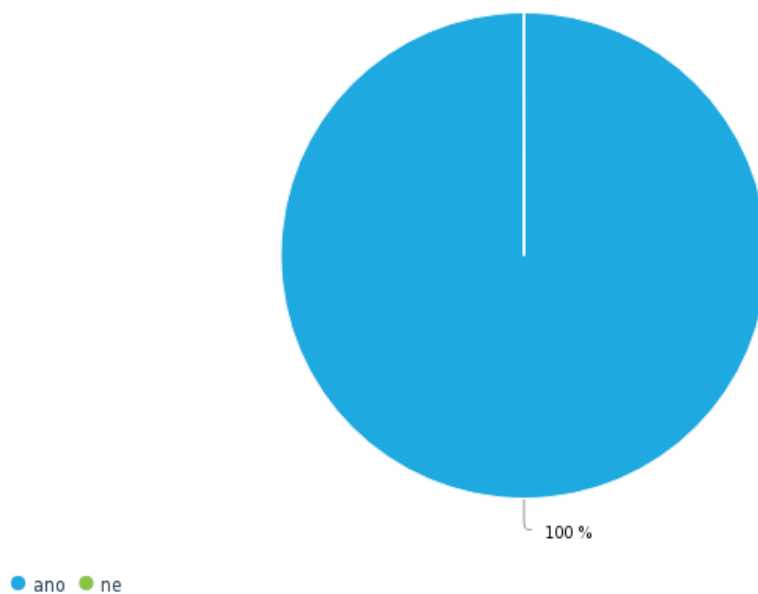
Graf 9 – Odpovědi na otázku č. 8

Respondenti nejvíce využívají metody jako je projekce filmů a diskuse. Z jiných odpovědí respondenti nejčastěji uvedli 6x metodu třídnických hodin. Metodu simulačních her, nebo projektových dnů využívá pouze 1 škola. Metodu s využitím četby knih nevyužívá nikdo.

Graf 10 – Odpovědi na otázku č. 9

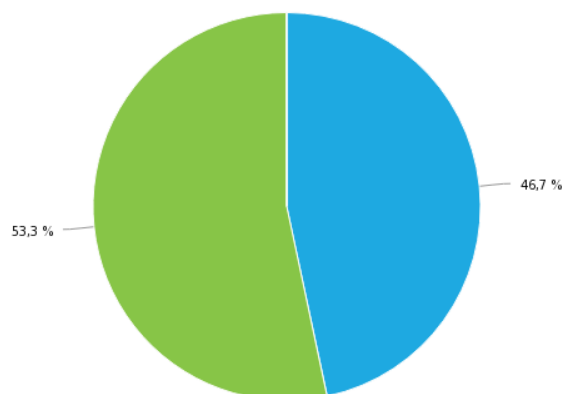
9) Řešil/a jste někdy problematiku užívání návykových látek s konkrétním žákem ve Vaší škole?

Všichni respondenti v minulosti řešili problematiku užívání návykových látek s konkrétním žákem školy.

Graf 11 – Odpovědi na otázku č. 10

10) Pokud jste na otázku č.9 odpověděl/a ANO, prosím napište, jak často tuto problematiku řešíte.

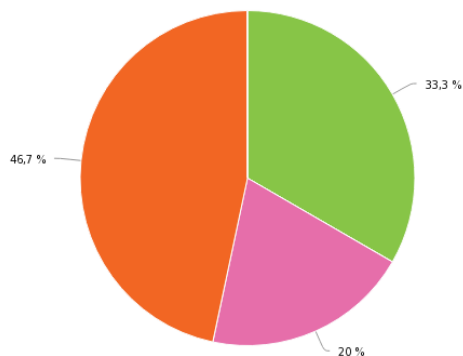

#▲	Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
●	1-2x za školní rok	7	46,7 %
●	3-4x za školní rok	8	53,3 %
●	5x a více za školní rok	0	0 %

Více než polovina respondentů řeší 3-4x za školní rok problematiku užívání návykových látek. V extrémním případě, 5x a více za školní rok, se naštěstí tato problematika neřeší.

Graf 12 – Odpovědi na otázku č. 11

11) Pokud jste na otázku č.9 odpověděl/a ANO, prosím napište, v jakém věku k této problematice nejvíce dochází.

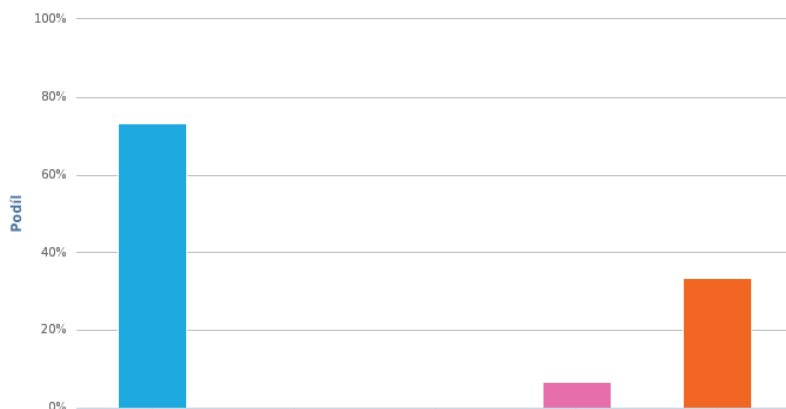

# ▲	Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
●	13 let a méně	0	0 %
●	14 let	5	33,3 %
●	15 let	0	0 %
●	16 let	3	20 %
●	17 let	7	46,7 %
●	18 a více let	0	0 %

Respondenti uvedli, že nejvíce řeší problematiku užívání návykových látek s žáky ve věku 17 let (46,7 %). Na ZŠ řeší tuto problematiku nejvíce s žáky ve věku 14 let. S žáky ve věku 15 let nikdo tuto problematiku neřeší.

Graf 13 – Odpovědi na otázku č. 12

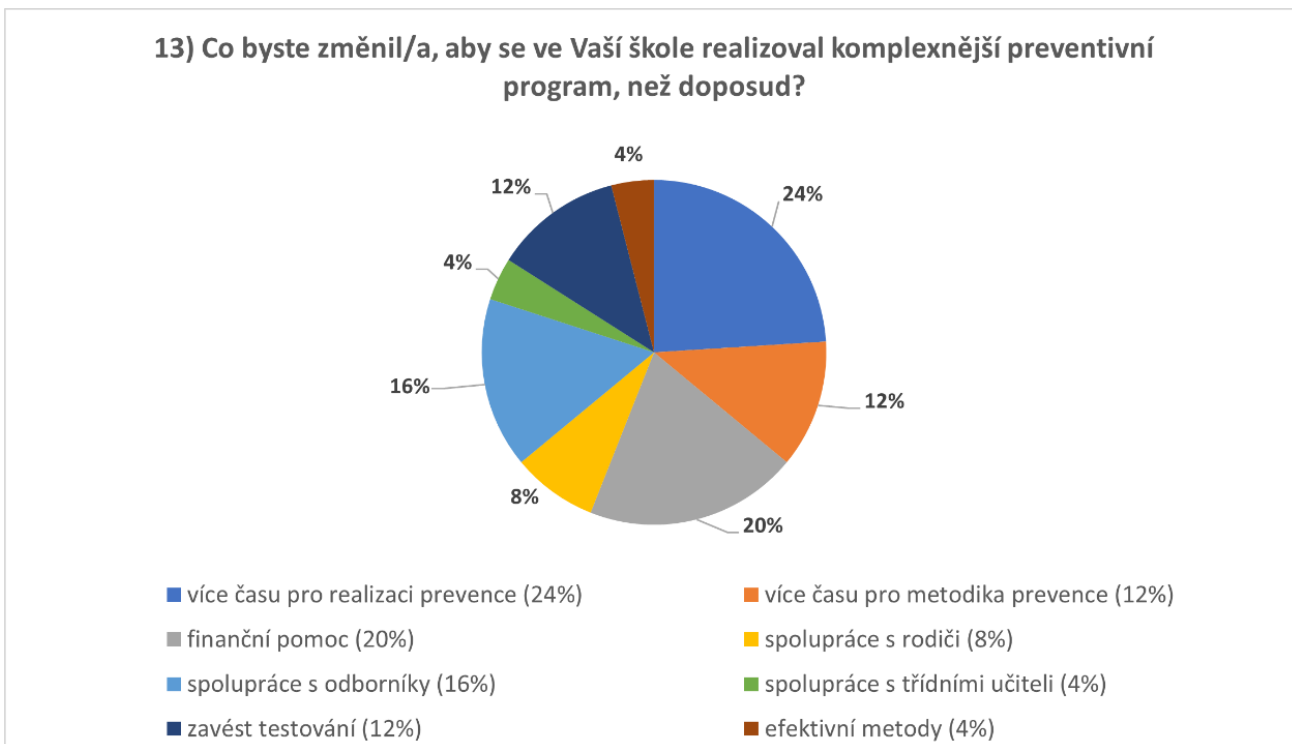
12) Využíváte ve Vaší škole možnost testování v případě podezření užívání návykových látek? Vyberte prosím z možných odpovědí. (můžete zvolit i více odpovědí)

# ▲	Možnosti odpovědi	Responzí	Podíl
●	Ne, nevyužíváme	11	73,3 %
●	Ano, testování moči	0	0 %
●	Ano, zadržení a prohlídka osobních věcí pověřeným kontrolorem	0	0 %
●	Ano, hledání drog pomocí psů se speciálním výcvikem s dohledem policie	1	6,7 %
●	Ano, požadovaná krevní zkouška provedená ve zdravotnickém zařízení po souhlasu zákonného zástupce	5	33,3 %

Více než 2/3 škol nevyužívá možnost testování v případě podezření užívání návykových látek. Jen 1 škola z dotazovaných využívá možnost krevní zkoušky, nebo možnost hledání drog s dohledem policie.

Graf 14 – Odpovědi na otázku č. 13

Pro komplexnější preventivní programy ve školách respondenti vyžadují více času pro samotnou realizaci (24 %), více finanční dotace (20 %) a více spolupráce s odborníky (16 %). V menších procentech odpovědí respondenti dále uvádějí možnost testování ve školách, více času pro práci metodika prevence, spolupráce s rodiči a třídními učiteli. Jako změnu by uvítali také zavedení efektivních metod (4 %), kdy není zcela jasné, jaké konkrétní metody mají namysli.

15 Shrnutí průzkumného šetření

Na dotazník odpovídali nejvíce metodici prevence ze základních a středních odborných škol.

Jako informační zdroj pro poskytování poradenských služeb ve škole všichni respondenti využívají webové stránky. Jako další informační zdroj, osobní návštěva poradenských pracovníků ve třídách, využívá jen jedna škola. Zde se domnívám, že je to velmi malé množství. Právě samotný poradce ve škole by měl pravidelně docházet do tříd, aby žáci viděli, kdo je jejich výchovný poradce nebo metodik prevence, a také by na žáky mohl mít větší vliv.

Všichni respondenti ve školách realizují preventivní programy, nejspíše z důvodu povinné realizace minimální školní prevence. Povinnost klade MŠMT.

1/3 respondentů nespolupracuje komplexně s externími odborníky. Při realizaci preventivních programů by školy měly odborníky, jako jsou lékaři, policie, pracovníci protidrogových center apod., využívat. Na žáky působí, především policie, jako větší autorita. Preventivní program se touto metodou také obohatí.

Více než polovina respondentů realizuje preventivní program, na téma užívání návykových látek, jen 1 - 3x za školní rok. Musíme brát v úvahu, že se preventivní programy musejí dodržovat i v jiných tématech, jako je například prevence rasismu a xenofobie, ovšem je třeba zohlednit možnost rizik určitých problémů ve školním prostředí. Kdy užívání návykových látek přináší mnoho rizik, především poškození tělesného zdraví.

K nejčastějším metodám prevence užívání návykových látek, mezi respondenty, patří projekce filmů, diskuse a třídnické hodiny. Metody jako simulační hry, nebo projektové dny se nevyužívají, vyjma jedné školy, vůbec. Kdy právě nácvikem simulačních her nebo projektových dnů jsou žáci více aktivní a dokážeme lépe pozorovat jejich myšlení a vnímání.

Každý z respondentů řešil problematiku užívání návykových látek s konkrétním žákem. Nejčastěji k této problematice dochází 3 – 4x za školní rok. Na středních školách jsou nejrizikovější skupinou žáci ve věku 17 let, na základních školách žáci ve věku 14 let.

Více než 2/3 škol nevyužívají žádnou možnost testování v případě podezření užívání návykových látek. Pouze jedna škola, z dotazovaných, využívá tuto možnost. Samotné testování nespadá přímo do primární prevence, ovšem určitý vliv na určité procento žáků by jistě mělo.

Poslední otázka byla pro můj záměr zpracování práce klíčová. Tedy co by pedagogičtí pracovníci změnili, aby vytvářeli komplexnější a možná také efektivnější preventivní program ve školách. Nejvíce by respondenti uvítali, aby se žákům věnovali ve větší časové dotaci, více finančních prostředků pro preventivní aktivity, možnost testování a spolupráci s externími odborníky.

16 Vlastní doporučení

Na základě výsledků odpovědí z dotazníku bych pedagogickým pracovníkům, především poradenským pracovníkům škol, doporučila využívat efektivnější metody v oblasti preventivních programů, jako je například spolupráce s externími odborníky. Dále je důležité žákům věnovat více času v oblasti prevence užívání návykových látek ve školním prostředí a využívat aktivizační metody, jako je nácvik simulačních her, projektové dny apod. Školy by mohly více využívat možnost testování v případě podezření užívání návykové látky. Dalším důležitým faktorem je, jak škola informuje o poradenské činnosti jednotlivé žáky škol.

Pro vlastní doporučení jsem vytvořila návrh vzdělávacího programu pro pedagogické pracovníky.

17 Návrh vzdělávacího programu

Hlavním záměrem průzkumu bylo zjistit, jaké metody či činnosti by pedagogičtí pracovníci změnili nebo zavedli, aby realizovali komplexnější preventivní programy. Na základě výsledků odpovědí dotazníku pro pedagogické pracovníky navrhuji vzdělávací program. Hlavním obsahem programu jsou metody prevence ve školním prostředí, možnosti testování a možnosti financování preventivních programů. Dále program bude obsahovat témata: role metodika prevence a výchovného poradce ve školách, spolupráce poradenských pracovníků s ostatními pedagogy a volnočasovými zařízeními, závislost a informování o poradenských službách ve školním prostředí. Pokud by se účastníkům vydávala osvědčení, musel by být vzdělávací program akreditovaný komisí MŠMT, nebo MV. Organizace, která by o akreditaci zažádala může např. být VISK, NPI, AIVD apod.

17.1 Cíle vzdělávacího programu

Cílem vzdělávacího programu je poskytnout pedagogickým pracovníkům metodické postupy při řešení situací, které vznikají při užívání a také distribuci návykových látek ve školním prostředí.

Účastníci na konci vzdělávacího programu budou:

- Schopni aplikovat metodické postupy při prevenci rizikového chování
- Schopni využít možnosti financování pro preventivní aktivity
- Schopni definovat a aplikovat testování v případě podezření užívání návykových látek
- Schopni popsat legislativu v oblasti poskytování poradenských služeb ve školním prostředí
- Schopni specifikovat závislost

17.2 Název vzdělávacího programu

Název programu je zvolen na základě samotného obsahu, Prevence užívání návykových látek ve školním prostředí. V rámci diseminace je dobré uvádět úderné názvy i pro lepší zapamatování, k tomu se využívají různé zkratky či akronymy. Proto

využívám akronymu PUDR ve školním prostředí. K tomuto akronymu mě přivedla myšlenka dvojsmyslu. První smysl názvu PUDR představuje Prevence užívání drog. Druhým smyslem názvu PUDR je narkomanský slang, kde se slovo pudr používá pro drogu kokain.

17.3 Cílová skupina

Vzdělávací program je určen pedagogickým pracovníkům druhého stupně základních škol a všech typů středních škol.

Vzdělávací program je určen především metodikům prevence a výchovným poradcům.

17.4 Příprava vzdělávacího programu

Před samotnou přípravou je důležité složit realizační tým, který se skládá z vedoucího programu a asistenta vedoucího. Každý bude mít rozdělené úkoly pro splnění náplně vzdělávacího programu. Mezi hlavní úkoly pro realizaci programu patří:

- Tvorba obsahu a náplně programu
- Zajištění lektorů
- Tvorba finančního rozpočtu
- Tvorba harmonogramu programu
- Zajištění diseminace
- Zajištění materiálního a technického zabezpečení
- Stanovení realizační ceny
- Stanovení termínu konání
- Zajištění evaluace

17.5 Úkoly vedoucího a asistenta programu

Tabulka 3 – Úkoly pro realizaci vzdělávacího programu

Vedoucí – úkoly	Asistent – úkoly	Společné úkoly
Výběr lektorů a uzavření dohod	Zajištění občerstvení	Výběr tématu vzdělávací akce, tvorba harmonogramu
Zajištění technického zabezpečení	Zajištění materiálního zabezpečení, komunikace s lektorem	Výběr termínu konání
Tvorba finančního rozpočtu	Zajištění evaluace	Zvolení počtu účastníků
Zajištění diseminace	Poskytování informací o programu účastníkům	Zvolení realizační ceny
Příjem účastníků do programu		

Tabulka 4 – Úkoly v den realizace a po skončení programu

Vedoucí – úkoly	Asistent – úkoly	Společné úkoly
Vítání účastníků	Příprava občerstvení	Vyhodnocení evaluačních dotazníků
Dohled na náplň programu	Příprava materiálních podkladů	Vyhodnocení finanční stránky
Rozdání osvědčení	Kontrola technického zabezpečení	Poskytnutí zpětné vazby lektorovi i účastníkům
Loučení s účastníky		

17.6 Místo a termín konání

Vzdělávací program by se realizoval ve dvou podobách. Buď by se jednotliví účastníci přihlásili na vzdělávací program konaný v Praze pro pedagogické pracovníky všech škol, nebo by se mohl program realizovat přímo na půdě školy, tedy pro určitý pedagogický sbor. V případě realizace pro určitý pedagogický sbor je počítáno s tím, že by si vzdělávací program objednal/a ředitel/ka dané školy.

Pokud by vzdělávací program probíhal pro pedagogické pracovníky z více škol, konal by se v Praze, na adrese Karlovo nám. 14/292, 120 00, prostory Asociace institucí vzdělávání dospělých (AIVD). Prostory jsou velmi dobře dostupné městskou hromadnou dopravou, nachází se přímo u výstupu z metra B, nebo u tramvajové zastávky. Pokud by účastníci přijeli vlastním vozem, je k dispozici veřejný parkovací dům (Pronájem učebny, AIVD, 2021).

Pokud by se vzdělávací program konal přímo na půdě školy, musela by být max. 150 km od Prahy a musela by disponovat vhodně vybavenou učebnou.

Termín konání vzdělávacího programu je 6.září 2021, kdy by se program opakoval jednou za měsíc.

Při realizaci na půdě školy by se vedoucí programu domluvil s ředitelem školy na individuálním termínu.

17.7 Materiální a technické zabezpečení

Prostory v Praze disponují vhodnými prostředky pro realizaci vzdělávacího programu. Nachází se zde white board, flip chart, notebook, velkoplošná obrazovka a prezentér. Učebna je moderně vybavena, jsou zde stoly a židle pro max. 16 osob.

Prostory o 40 m² jsou vybavené také vlastním kuchyňským koutem, v budově jsou samozřejmostí toalety a odpočinková zóna (Pronájem učebny, AIVD, 2021).

Pokud by se program realizoval na půdě školy, musela by se v prostorách školy nacházet vhodná učebna, která disponuje kvalitní projekční plochou, počítačem a tabulí. Měla by být dost prostorná pro všechny účastníky, včetně lektora, vedoucího a asistenta programu.

Materiální zabezpečení obsahuje učební texty a podpůrné materiály, které si lektor vyžádá. Dále příjem a zpracování přihlášek účastníků, fakturace, evaluační dotazníky a osvědčení (v případě akreditace vzdělávacího programu).

17.8 Počet účastníků

Pokud by se vzdělávací program realizoval v Praze, minimální počet účastníků je 10 a maximální počet 16. Pokud by se vzdělávací program realizoval, po domluvě přímo na půdě školy, je minimální počet účastníků 10 a maximální 30. V případě nižšího minimálního počtu účastníků je realizace možná po následující domluvě a stanovení určitých finančních podmínek.

17.9 Diseminace

Pro zajištění potencionálních účastníků je důležitá propagace. Využila by se možnost propagačních letáků a plakátů, které by vedoucí programu, po domluvě s jednotlivými řediteli, roznesl po školách. Dále by se e-mailem rozeslaly pozvánky jednotlivým

ředitelům škol, které jsou ve větší vzdálenosti od Prahy. Vytvoří se událost na sociální síti s potřebnými informacemi. Pokud by byl vzdělávací program akreditovaný, mohla by se propagace zajistit prostřednictvím webových stránek dané organizace, která by o akreditaci zažádala.

17.10 Lektor

Vzdělávací program povede 1 lektor. V případě jeho onemocnění se zajistí náhradník. Lektori se vyberou na základě stanoveného obsahu a náplně programu. Zhodnotí se jejich životopis, kvalifikace a praxe, následně se provede s lektorem pohovor. Po vybrání lektora se s ním uzavře smlouva o poskytnutí lektorské činnosti. Někteří lektoři vyžadují odměnu za odvedenou práci proplacením faktury, s jinými se uzavře DPP s předem připravenými platebními podmínkami.

17.11 Finanční rozpočet

Kalkulace pro vzdělávací program s časovou dotací 8 hodin, pro 10 účastníků.

Místo konání: Praha

Počet vyučujících lektorů: 1

Tabulka 5 – Kalkulace vzdělávacího programu v Praze

Předpokládané náklady		Předpokládané výnosy	
Náklady na lektora	4 000 Kč	Vstupné od účastníků	2 100x10
Z toho	Hodinová odměna pro lektora		
	Stravování a doprava pro lektora		
Náklady na účastníky	1 500 Kč		
Z toho	Občerstvení pro účastníky		

Náklady na učební prostory	5 000 Kč	
Z toho	Pronájem učebny	
	Pronájem technického vybavení	
Náklady na materiální zabezpečení	2 000 Kč	
Z toho	Příprava a rozmnožení textů	
	Evaluační dotazníky	
	Osvědčení	
	Fakturace	
Režijní náklady	4 000 Kč	
Z toho	Stravování a doprava pro organizátory	
	Poštovné, telefony	
	Propagace	
Náklady celkem	16 500 Kč	Výnosy celkem 21 000 Kč

Kalkulace pro vzdělávací program s časovou dotací 8 hodin, pro 10 účastníků

Místo konání: půda školy

Počet vyučujících lektorů: 1

Tabulka 6 – Kalkulace vzdělávacího programu na půdě školy vzdálené 50 km od Prahy

Předpokládané náklady		Předpokládané výnosy	
Náklady na lektora	4 500 Kč	Vstupné od účastníků	1 600x10
Z toho	Hodinová odměna pro lektora		
	Stravování a doprava pro lektora		
Náklady na materiální zabezpečení	2 000 Kč		
Z toho	Příprava a rozmnožení textů		
	Evaluační dotazníky		
	Osvědčení		
	Fakturace		
Režijní náklady	5 000 Kč		
Z toho	Stravování a doprava pro organizátory		
	Poštovné, telefony		
	Propagace		
Náklady celkem	11 500 Kč	Výnosy celkem	16 000 Kč

17.12 Harmonogram

Tabulka 7 – Harmonogram vzdělávacího programu

9:00 – 9:40	Registrace účastníků, přivítání účastníků, zahájení programu, představení lektora
9:40 – 11:40	Návykové látky, závislost a její projevy, testování ve školách
11:40 – 12:45	Pauza na oběd
12:45 – 14:30	Role metodika prevence a výchovného poradce ve škole, financování preventivních programů, legislativa
14:40 – 16:40	Efektivní metody preventivních programů, diskuse
16:40 – 17:00	Rozloučení s účastníky, evaluační dotazníky, osvědčení

17.12.1. Návykové látky

Zde by se měl lektor pozastavit a představit nejčastější látky, se kterými se žáci a mládež nejčastěji dostávají do kontaktu. Je třeba upozornit na návykové látky legální i nelegální. Tedy uvést tabák, alkohol, lehké a tvrdé drogy. Často se v preventivních programech opomínají legální návykové látky.

17.12.2. Závislost

Lektor by měl účastníky seznámit s pojmem závislost a také s tím spojené projevy závislosti. Toto téma je důležité, aby metodik prevence, výchovný poradce nebo jiný pedagogický pracovník uměl rozeznat formy a znaky závislosti, případně aby mohl dále podnikat jednotlivé kroky při zjištění užívání návykových látek určitým žákem.

17.12.3. Testování

Lektor uvede účastníky do tématu testování ve školách. Upozorní je na základní legislativu, která s testováním souvisí. Je třeba upozornit na následující. Pokud chce

škola využívat možnost testování na přítomnost návykových látek v těle, je potřeba tuto skutečnost zanést do školního řádu dané školy.

Škola může do školního řádu zanést, že je žák povinný podrobit se testu při podezření užívání návykových látek. Škola se s tou problematikou může opírat o zákon č. 65/2017 Sb., zákon o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek (Právní možnosti testování, Adiktologie v preventivní a léčebné praxi, 2021).

Je třeba upozornit, že samotné testování není přímou prevencí a nespadá do preventivních programů užívání návykových látek ve školním prostředí. Dále lektor účastníky seznámí o možnostech testování, jako je testování moči, zadržení a prohlídka osobních věcí, hledání drog pomocí psů s dohledem policie a požadovaná krevní zkouška.

Je důležité, aby lektor seznámil pedagogy s jednotlivými náležitostmi při možnostech testování (Document Moved, Koordinace protidrogové politiky MŠMT, 2021).

17.12.4. Role metodika prevence a výchovného poradce

Lektor seznámí účastníky s rolemi metodiků prevence a výchovných poradců. Především jaké metodické, informační, poradenské a koordinační činnosti mají ve své kompetenci.

17.12.5. Financování preventivních aktivit

Mnoho škol nerealizuje více preventivních aktivit také z důvodu nedostatku financí. Lektor seznámí pedagogy s možností čerpání dotací. MŠMT poskytuje dotace pro aktivity v oblasti primární prevence rizikového chování a každý rok tuto dotaci mnoho škol čerpá. Jedná se o neinvestiční dotace ze státního rozpočtu. Za rok 2020 MŠMT poskytlo školám, které si o dotaci zažádaly, více než 13 000 000 Kč (Výsledky výzvy MŠMT, 2021). Dotace pro preventivní programy poskytují také zřizovatelé škol, tedy města, nebo kraje.

17.12.6. Legislativa

V této oblasti lektor pedagogy seznámí se zákony, které upravují poradenské služby ve školách a školských zařízeních. Dále se bude zabývat účelem a pravidly poradenských služeb a také uvede, kdo poradenské služby může vykonávat.

17.12.7. Metody prevence

Lektor seznámí pedagogy s určitými metodami, především primární prevence. Pro první krok je důležité, aby poradci ve školách efektivně informovali žáky, pedagogické pracovníky i rodiče o možnosti poskytování poradenských služeb. Nestací tedy jen tyto informace zveřejnit na webových stránkách, ale metodik prevence nebo výchovný poradce by měli osobně oslovovat tyto skupiny.

Lektor dále seznámí účastníky s metodami efektivní primární prevence:

Podle rozsáhlé studie, která probíhala v USA, k efektivním metodám patří aktivity zaměřené na dovednosti potřebné pro život, zvyšování sebevědomí, schopnost čelit reklamě, zvládání stresu, rozvoj komunikačních dovedností, schopnost čelit sociálnímu tlaku a odmítání návykových látek (Nešpor, 2018, s. 222).

Další efektivní metodou jsou peer programy, což jsou programy, které předem aktivně připraví vrstevníci, pro které se samotný vzdělávací program realizuje (Nešpor, 2018, s. 221). Peer programy se mohou realizovat v rámci projektových dnů.

Efektivní metodou jsou nácviky simulačních her. Tyto aktivity se realizují především hraním rolí či úkolů. Nácvik simulačních her je zaměřený především na schopnost rozhodovat se, odolávat tlaku a k nácviku sociálních dovedností (Galla a kol., 2005, s. 24).

Techniky jako je např. relaxace, dechová cvičení slouží pro schopnost zvládat stres. Dále je důležité rozvíjet v žácích uvědomování si svých hodnot. Pro tuto oblast se využívají skupinové diskuse, které zahrnují také práci s různými worksheetsy (Galla a kol., 2005, s. 23).

Dále je důležité spolupracovat s externími odborníky, jako je policie, lékaři, záchranáři, a především pracovníci protidrogových center. Lektor účastníky seznámí s danými protidrogovými centry a také ukáže, kde certifikovaná centra hledat.

Například na stránkách NPI, dříve NÚV, je možné vyhledat certifikovaná centra podle toho, kterou oblast prevence chce škola určitým žákům poskytnout (Certifikování poskytovatelé, NPI dříve NÚV, 2021).

Preventivní program by měl být soustavný a dlouhodobý. Je důležité se prevenci věnovat alespoň více než 5 vyučovacích hodin za školní rok.

ZÁVĚR

Bakalářská práce na téma „Návrh vzdělávacího programu pro pedagogické pracovníky“ se zabývala problematikou v oblasti vzdělávacích programů, celoživotního učení, dalšího vzdělávání dospělých, vzdělávání pedagogických pracovníků, prevence, druhů prevence, rizikového chování, závislosti a její formy a projevy.

Hlavní výsledek bakalářské práce poukazuje na problematiku v oblasti realizace preventivních programů ve školním prostředí. Metodici prevence a výchovní poradci by pro poskytování komplexnějších preventivních programů uvítali více finančních prostředků pro realizaci preventivních aktivit. Dále podle výsledků odpovědí nemají dostatek času pro samotnou tvorbu programů. V tomto případě je potřeba každému poradenskému pracovníkovi, který vykonává přímou pedagogickou činnost, snížit týdenní rozsah přímé pedagogické činnosti o více hodin, než je stanovené. V tomto případě by musela nastat změna v legislativě, a to změnou vyhlášky č. 72/2005.

Pro preventivní programy v oblasti prevence rizikového chování se neuvolňuje tolik času. Podle odpovědí respondentů se prevenci užívání návykových látek nejčastěji věnují 1-3 vyučovací hodiny ve školním roce. Poradenská pracovníci by také uvítali zavedení možnosti testování na návykové látky, pouze jeden respondent uvedl, že využívají možnost testování. Patrným problémem, proč tuto možnost školy nevyužívají, je neúplnost a také neznalost legislativy v této oblasti. Proto se v návrh vzdělávacího programu zabývá také samotným tématem testování ve školách.

Další významnou složkou, kterou by respondenti uvítali, pro komplexnější preventivní program, je spolupráce s odborníky. Poradenská zařízení škol a školských zařízení by měli spolupracovat s externími pracovníky, jakou jsou lékaři, policie, záchranáři a také pracovníci protidrogových center. Seznam certifikovaných protidrogových center pro poskytování prevence poskytuje MŠMT, kdy ministerstvo tyto centra prohlašuje za certifikované.

Práce je využitelná v praxi, především pro pedagogické pracovníky. Mohou náhlednou do metodických postupů pro realizaci efektivní primární prevence, jako jsou metody pro rozvoj sociálních dovedností žáka, dále zvyšování sebevědomí, schopnosti čelit

sociálnímu tlaku, zvládnání stresu, rozvoj komunikačních schopností žáka a schopnost odmítnat návykové látky. Poradenská pracovníci škol také nahlédnou do svých kompetencí a činností, které mají v rámci poradenských služeb poskytovat.

Návrh vzdělávacího programu poskytnu jako organizátor a také jako lektor, s pomocí metodičky prevence, na ZŠ, kde pracuji. Rozhodly jsme se využít mou bakalářskou práci a seznámit tak pedagogický sbor s oblastí metod prevence rizikového chování. Mou vizí je seznámit především třídní učitele o možnosti využívat spolupráce s protidrogovými centry, jelikož se této možnosti nevyužívá. Také bychom jako pedagogický sbor měli uvážit, společně s vedením školy, možnosti testování na návykové látky.

Bakalářská práce obohatila také mě samotnou. Uvědomila jsem si, že se, jako vedoucí mládeže tělovýchovné jednotky, podílím velkou částí na primární prevenci. Začnu více spolupracovat s poradenskými zařízeními škol a školských zařízení v okolí, jelikož tato zařízení mohou o možnosti volnočasové aktivity mládež informovat.

Také jsem mohla nahlédnout do samotné práce výchovného poradce a metodika prevence, jelikož pracuji jako asistent pedagoga. Zde má tyto dvě činnosti na starost jen jedna osoba. Po neformálním rozhovoru přiznává problém nedostatečné časové dotace, právě kvůli velkému vytížení během přímé pedagogické činnosti.

Psaní bakalářské práce ovlivnila také pandemická situace COVID-19. Neměla jsem možnost využít více tištěných zdrojů z důvodu uzavřených knihoven. Proto podstatnou částí informačních zdrojů tvoří zdroje elektronické. Naštěstí jsem mohla využít některé knihy v digitální formě díky nové zřízené Národní digitální knihovně.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Tištěné zdroje

ŠVEC, Jakub, Simona JEŘÁBKOVÁ a Veronika TESAŘOVÁ. Jak se bránit drogám a předcházet závislostem: kurz osobnostní a sociální výchovy pro žáky 2. stupně ZŠ. Praha: Projekt Odyssea, 2007. ISBN 978-80-87145-26-5.

GALLÀ, Maurice. Jak ve škole vytvořit zdravější prostředí: příručka o efektivní školní drogové prevenci. Přeložil Jindřich BAYER. [Praha]: Úřad vlády České republiky. Metodika (Úřad vlády České republiky). 2005. ISBN 80-86734-38-2.

NEŠPOR, Karel. Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby. 5., rozšířené vydání. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1357-4.

MERTIN, V., L. KREJČOVÁ, eds. Výchovné poradenství. 3., aktualizované vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2020. ISBN 978-80-7598-174-5.

Strategie celoživotního učení ČR, Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. c2007. ISBN 978-80-254-2218-2.

MILLER, Ivan a Karel NĚMEJC. Evaluace ve vzdělávání: textová studijní opora. V Praze: Česká zemědělská univerzita v Praze, Institut vzdělávání a poradenství, 2014. ISBN 978-80-213-2455-8.

Elektronické zdroje

NIDV | Rozcestník pro pedagogické pracovníky. NIDV | Rozcestník pro pedagogické pracovníky [online]. Dostupné z: <http://rozcestnik.nidv.cz/front/sekce/96?idCategory=96>

Průvodce [online]. Copyright © [cit. 27.02.2021]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/809894/31052010.pdf/84c790f3-af85-47f9-0738-47fcda688aa7>

Specifické x nespecifické programy primární prevence, Národní pedagogický institut České republiky (dříve Národní ústav pro vzdělávání). Národní pedagogický institut České republiky (dříve Národní ústav pro vzdělávání) [online]. Copyright © [cit. 27.02.2021]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/co-je-skolska-primarni-prevence-rizikoveho-chovani/specificke-x-nespecificke-programy-primarni-prevence-1>

Všeobecná x selektivní x indikovaná školská primární prevence, Národní pedagogický institut České republiky (dříve Národní ústav pro vzdělávání). Národní pedagogický institut České republiky (dříve Národní ústav pro vzdělávání) [online]. Copyright © [cit. 27.02.2021]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/co-je-skolska-primarni-prevence-rizikoveho-chovani/vseobecna-x-selektivni-x-indikovana-skolska-primarni-1>

Prevence, MŠMT ČR. MŠMT ČR [online]. Copyright ©2013 [cit. 27.02.2021]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/prevence>

Vymezení rizikového chování - Klinika Adiktologie . Klinika Adiktologie [online]. Dostupné z: <https://www.adiktologie.cz/vymezeni-rizikoveho-chovani>

Co je prevence - Klinika Adiktologie . Klinika Adiktologie [online]. Dostupné z: <https://www.adiktologie.cz/co-je-prevence>

Národní pedagogický institut České republiky (dříve Národní ústav pro vzdělávání). Národní pedagogický institut České republiky (dříve Národní ústav pro vzdělávání) [online]. Copyright © [cit. 27.02.2021]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/vse-o-nuv>

O nás - Vzdělávací institut střečeského kraje. Vzdělávací institut střečeského kraje - Vzdělávání podle Vašich potřeb [online]. Dostupné z: <https://visk.cz/4-o-nas>

Školský portál Pardubického kraje > Úvodní rozcestník [online]. Copyright © [cit. 27.02.2021]. Dostupné z: <https://www.klickevzdelani.cz/Portals/0/Dokumenty/Manu%C3%A1l%20pro%20%C5%A1koln%C3%AD%20metodiky%20prevence.pdf>

435/2004 Sb. Zákon o zaměstnanosti. Zákony pro lidi - Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění [online]. Copyright © AION CS, s.r.o. 2010 [cit. 27.02.2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-435>

563/2004 Sb. Zákon o pedagogických pracovnících. Zákony pro lidi - Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění [online]. Copyright © AION CS, s.r.o. 2010 [cit. 27.02.2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563>

1/2006 Sb. Vyhláška, kterou se stanoví druhy a podmínky dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků a způsob je.... Zákony pro lidi - Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění [online]. Copyright © AION CS, s.r.o. 2010 [cit. 27.02.2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-1>

317/2005 Sb. Vyhláška o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedago.... Zákony pro lidi - Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění [online]. Copyright © AION CS, s.r.o. 2010 [cit. 27.02.2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-317>

Poslání. NPI ČR – Národní pedagogický institut České republiky [online]. Copyright © NPI ČR 2020 [cit. 28.02.2021]. Dostupné z: <https://www.npi.cz/o-nas/poslani>

Asociace institucí vzdělávání dospělých ČR, z.s. - Pronájem učebny v centru Prahy. Asociace institucí vzdělávání dospělých ČR, z.s. - Úvodní strana [online]. Copyright © Copyright 2016, Asociace institucí vzdělávání dospělých ČR. [cit. 28.02.2021]. Dostupné z: <https://www.aivd.cz/cz/pronajem-ucebny/>

Právní možnosti testování žáků a studentů při důvodném podezření na ovlivnění návykovou látkou ve škole a školském prostředí. Adiktologie v preventivní a léčebné praxi | Webové stránky časopisu [online]. Dostupné z: <https://www.aplp.cz/pravni-moznosti-testovani-zaku-a-studentu-pri-duvodnem-podezreni-na-ovlivneni-navykovou-latkou-ve-skole-a-skolskem-prostredi/>

Document Moved [online]. Dostupné z: http://www.pppnj.cz/SiteCollectionDocuments/Prevence/Legislativa-a-materialy-MSMT/MSMT_k_testovani_moci.doc

Výsledky výzvy MŠMT k poskytnutí dotací na poskytování aktivit v oblasti primární prevence rizikového chování na rok 2020, MŠMT ČR. MŠMT ČR [online]. Copyright ©2013 [cit. 28.02.2021]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/vysledky-vyzvy-msmt-k-poskytnuti-dotaci-na-poskytovani>

Certifikování poskytovatelé, Národní pedagogický institut České republiky (dříve Národní ústav pro vzdělávání). Národní pedagogický institut České republiky (dříve Národní ústav pro vzdělávání) [online]. Copyright © [cit. 28.02.2021]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/modules/catalog//index.php?h=product&id_catalog=15&search

%5Bproduct_name%5D=&attributeData%5B40%5D=&attributeData%5B33%5D%
5B%5D=100&attributeData%5B29%5D

Strategie a koncepce MŠMT, MŠMT ČR. MŠMT ČR [online]. Copyright ©2013 [cit. 01.03.2021]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/strategie-a-koncepce-ap-msmt>

Mluvené zdroje

Barták (Smékalová) Kvalifikační standardy a systémy. (nepublikovaná přednáška) 2020

Němejc, K. Řízení projektů ve vzdělávání. (nepublikovaná přednáška) 2020

Dytrtová, R. Vzdělávací programy a jejich tvorba (nepublikovaná přednáška) 2021

Richterová, L. Řízená odborná praxe, 2020

Zdroje tabulek a grafů

Národní pedagogický institut České republiky (dříve Národní ústav pro vzdělávání) [online]. Copyright © [cit. 01.03.2021]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/pracoviste_pro_certifikace/fin_2015_09_Mapovani_cinnosti_metodiku_prevence_v_PPP_v_ramci_PPRCH.pdf

Rok 2019. Průvodce [online]. Copyright © [cit. 01.03.2021]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/rok-20191>

Český statistický úřad | ČSÚ [online]. Copyright © [cit. 01.03.2021]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/76208655/23005318.pdf/9fe2d063-88e8-4205-b643-eac62bb481af?version=1.6>

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Seznam tabulek

TABULKA 1 – ÚČAST NEFORMÁLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ V LETECH 2007-2016	19
TABULKA 2 – NÁSTROJE AKTIVNÍ POLITIKY ZAMĚSTNANOSTI V ROCE 2019	22
TABULKA 3 – ÚKOLY PRO REALIZACI VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU	59
TABULKA 4 – ÚKOLY V DEN REALIZACE A PO SKONČENÍ PROGRAMU	60
TABULKA 5 – KALKULACE VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU V PRAZE	62
TABULKA 6 – KALKULACE VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU NA PŮDĚ ŠKOLY VZDÁLENÉ 50 KM OD PRAHY	64
TABULKA 7 – HARMONOGRAM VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU	65

Seznam grafů

GRAF 1 – VZTAH ČASU VĚNOVANÉHO AKTIVITÁM A DŮLEŽITOSTI AKTIVIT	28
GRAF 2 – ODPOVĚDI NA OTÁZKU Č. 1	41
GRAF 3 – ODPOVĚDI NA OTÁZKU Č. 2	42
GRAF 4 – ODPOVĚDI NA OTÁZKU Č. 3	43
GRAF 5 – ODPOVĚDI NA OTÁZKU Č. 4	44
GRAF 6 – ODPOVĚDI NA OTÁZKU Č. 5	45
GRAF 7 – ODPOVĚDI NA OTÁZKU Č. 6	46
GRAF 8 – ODPOVĚDI NA OTÁZKU Č. 7	47
GRAF 9 – ODPOVĚDI NA OTÁZKU Č. 8	48
GRAF 10 – ODPOVĚDI NA OTÁZKU Č. 9	49
GRAF 11 – ODPOVĚDI NA OTÁZKU Č. 10	50
GRAF 12 – ODPOVĚDI NA OTÁZKU Č. 11	51
GRAF 13 – ODPOVĚDI NA OTÁZKU Č. 12	52
GRAF 14 – ODPOVĚDI NA OTÁZKU Č. 13	53

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ÚP – Úřad práce

IPS – poradenské informační středisko

SPU – specifická porucha učení

SPUCH – specifická porucha učení a chování

Syndrom CAN – Child Abuse and Neglect (Syndrom týraného, zanedbávaného a zneužívaného dítěte)

EMCDDA – Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost

WHO – World Health Organization (Světová zdravotnická organizace)

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

MV – Ministerstvo vnitra

NÚV – Národní ústav vzdělávání

NIDV – Národní ústav dalšího vzdělávání

NPI – Národní pedagogický institut

NSK – Národní soustava kvalifikací

VISK – Vzdělávací institut Středočeského kraje

AIVD – Asociace institucí vzdělávání dospělých

ČR – Česká republika

č. – číslo

popř. – popřípadě

např. – například

apod. – a podobně